

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Jana Svatoně (soudce zpravodaje) a soudců Tomáše Lichovníka a Davida Uhlíře o ústavní stížnosti stěžovatelek **1) Z. Y., 2) T. U., 3) R. S., 4) K. L. a 5) M. Q.**, všech zastoupených Pavlem Uhlem, advokátem, sídlem Kořenského 1107/15, Praha, proti vyrozumění Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 14. 12. 2022, č. j. 3 KZN 1106/2022-25, usnesení Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 3 ze dne 29. 8. 2022, č. j. 2 ZN 1204/2022-17, a proti usnesení Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, Odboru obecné kriminality, ze dne 17. 5. 2022, č. j. KRPA-114169-1/TČ-2022-001373, za účasti Městského státního zastupitelství v Praze, Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 3 a Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, Odboru obecné kriminality, jako účastníků řízení, takto:

I. Vyrozuměním Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 14. 12. 2022, č. j. 3 KZN 1106/2022-25, usnesením Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 3 ze dne 29. 8. 2022, č. j. 2 ZN 1204/2022-17, a usnesením Policie České republiky, Obvodního ředitelství policie Praha III, Odboru obecné kriminality, ze dne 17. 5. 2022, č. j. KRPA-114169-1/TČ-2022-001373, byla porušena ústavní práva 4. stěžovatelky vyplývající z čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Vyrozumění Městského státního zastupitelství v Praze ze dne 14. 12. 2022, č. j. 3 KZN 1106/2022-25, a usnesení Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 3 ze dne 29. 8. 2022, č. j. 2 ZN 1204/2022-17, se v části týkající se 4. stěžovatelky ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost zamítá.

Odůvodnění

I.**Vymezení předmětu řízení**

1. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelky domáhají zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení s tím, že jimi došlo k porušení jejich ústavních práv vyplývajících z čl. 10 odst. 1 a 2, čl. 36 a čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), čl. 6 a čl. 8 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) a čl. 4 a čl. 90 Ústavy. Zároveň stěžovatelky navrhly, aby Ústavní soud výsledné rozhodnutí anonymizoval.

2. Napadená rozhodnutí byla vydána v souvislosti s trestním řízením vedeným proti bývalému radnímu statutárního města Teplice a poslanci Parlamentu České republiky D. F. (dále jen „podezřelý“) pro podezření, že se mezi roky 2015 až 2020 alespoň pokusil znásilnit přinejmenším 9 žen. K zahájení trestního řízení došlo poté, co informace o chování podezřelého a výpovědi domnělých obětí zveřejnilo dne 25. 5. 2021 několik médií. Všech pět stěžovatelek následně orgánům činným v trestním řízení popsalo jednotlivé útoky, které považují za trestné.

II.**Skutkové okolnosti posuzované věci a obsah napadených rozhodnutí**

3. Po téměř rok trvajícím prověřování Policie České republiky, Obvodní ředitelství policie Praha III, Odbor obecné kriminality (dále jen „policejní orgán“), zahájila dne 7. 3. 2022 trestní stíhání podezřelého pro tři dílčí skutky (týkající se jiných obětí), kterými podle jejího názoru naplnil všechny znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění. Za spáchání těchto skutků byl podezřelý následně obžalován, přičemž v době rozhodování Ústavního soudu byl pravomocně odsouzen.

4. Dne 8. 4. 2022 policejní orgán rozhodl podle § 23 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „trestní řád“) o vyloučení části dané trestní věci, týkající se jednání vůči stěžovatelkám a jedné další poškozené, z rozsáhlého společného řízení. Následně napadeným usnesením rozhodl o odložení dané trestní věci, neboť nejde o podezření z trestného činu a není namístě věc vyřídit jinak.

II.a**Rozhodnutí policejního orgánu**

5. Policejní orgán v obecné rovině označil chování podezřelého za sexuálně predátorské, avšak svoji intenzitou či provedením, popř. jinými okolnostmi, nenaplnilo zákonem požadované znaky skutkové podstaty žádného trestného činu, a to ani ve stadiu pokusu.

Z toho důvodu bylo jedinou možností trestní věc odložit. Následně se policejní orgán konkrétně věnoval individuálním skutkům.

6. První stěžovatelka policejnímu orgánu uvedla následující skutečnosti. S podezřelým se seznámila přes sociální sítě v lednu 2016 a v březnu ho pozvala na večírek skupiny lidí v jejím bytě, kde hodně pila alkohol. Aniž by si vybavovala detaily, ocitla se s podezřelým na pokoji, kde se nejprve líbali. Podezřelý se na ní vrhl, přestože si myslí, že verbálně protestovala. Následně vzal noční stolek a přitlačil ho ke dveřím. Bála se a byla paralyzována. Neví, zda se svlékla sama, nebo ji svlékl podezřelý. Ví, že sex nechtěla, a když k němu došlo, byla zcela nehybná a nebyla schopna se bránit.

7. Policejní orgán po vyhodnocení provedených důkazů (podaných vysvětlení účastníků večírku a zajištěné komunikace mezi stěžovatelkou a kamarádkou, které se po činu svěřila) dospěl k závěru, že podezřelý poškozenou do pohlavního styku „*v podstatě natlačil*“ a využil její opilosti. Nejistil však, že by její stav bylo možné považovat za bezbrannost. Poškozená nebyla schopna uvést, jak dávala najevo, že pohlavní styk nechce.

8. Druhá stěžovatelka uvedla, že se s podezřelým seznámila v létě roku 2016 a v prosinci téhož roku byla s ním, jeho kamarádem a svou kamarádkou v baru. Následně se rozhodli jít do bytu podezřelého a poté, co se její kamarádka s druhým mužem odebrali do jednoho z pokojů, zůstala stěžovatelka s podezřelým o samotě. Jeho pokusy o líbání fyzicky i verbálně odmítla. Její kamarádka chtěla v bytě přespat, což k tomu přimělo i stěžovatelku, neboť původně jí měla nocleh zajistit právě tato kamarádka. Podezřelý stěžovatelce nabídl možnost se osprchovat, čehož využila, aniž by v tom spatřovala jakýkoliv jeho úmysl. Podezřelý najednou vlezl nahý za ní do sprchy s nasazeným kondomem a začal na ní sahat a přitahovat ji k sobě. Stěžovatelka znovu pohlavní styk s ním (minimálně třikrát) verbálně odmítla a stála k němu zády (přišlo jí to bezpečnější), avšak on se jí dále dotýkal i na intimních místech. Mluvila na něj důrazně, avšak nekřičela. Sprchu nemohla opustit, neboť podezřelý stál ve dveřích. Po asi třech minutách jí chytil oběma rukama v pase a vsunul do ní penis. Ještě jednou se slovně ohradila, následně už jeho jednání strpěla. Nehýbala se, byla paralyzována. Nechtěla jít do fyzického konfliktu. Po činu naléhala na svou kamarádku a z bytu odešly.

9. Po vyhodnocení důkazů (podaných vysvětlení osob, kterým se poškozená svěřila, a elektronické komunikace) dospěl policejní orgán k závěru, že k naplnění znaků znásilnění nedošlo. Svým přátelům se stěžovatelka svěřila až v roce 2021, kdy se problematický vztah podezřelého k ženám začal veřejně řešit. Výpovědi těchto osob tak odráží to, jak stěžovatelka událost prožívala po letech. Druhá žena přítomná daný večer v bytě uvedla, že oba kluci zjevně očekávali pohlavní styk a ona sama k němu svolila, i když o něj nijak nestála. Oba svědci hodnotili situaci tak, že mezi podezřelým a stěžovatelkou se schyluje k intimnostem. Stěžovatelčina kamarádka uvedla, že ona byla iniciátorkou odchodu z bytu, a to proto, že podezřelý chtěl mít pohlavní styk i s ní, což ji znechutilo. Zajištěná komunikace dokládá naštvání podezřelého, že obě ženy odešly a stěžovatelka se mu omlouvá a domlouvá si s ním další schůzku. Podezřelý vznáší explicitní sexuální návrh, který stěžovatelka neodmítá s tím, že i včera souhlasila. Jde-li o dění v koupelně, stojí proti sobě tvrzení obou zúčastněných. Podle policejního orgánu je otázkou, jak mohl průběh vnímat podezřelý. Stěžovatelka sama uvedla, že po chvíli naštvane odešel, když pochopil, že je jí pohlavní styk nepříjemný. Z důvodů uvedených rozporů v provedených důkazech nelze tedy podezřelého obvinít.

10. Třetí stěžovatelka v podaném vysvětlení uvedla, že se s podezřelým setkala v srpnu 2017 ve vlaku do Rumunska, kde s ní náhodou seděl v kupé. Během cesty se začali bavít a konzumovat alkohol. Podezřelý si záměrně sedl mezi ni a její kamarádku a začal ji osahávat na vnitřní straně stehen. Přitom opakovaně vznášel vulgární sexuální návrhy, které stěžovatelka odmítla. Přesto jí podezřelý dále sahal na stehna a pokračoval až k intimním partiím, kterých se přes legíny asi dvakrát dotkl. Dala si proto na klín tašku. Druhý den měla od jeho dotyků na stehně modřiny.

11. Popsané jednání podezřelého vzal policejní orgán za prokázané (potvrzené výpovědi stěžovatelčiny kamarádky). Nenaplnuje však podle jeho názoru znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění, a to ani ve stadiu pokusu. Při přesvědčování stěžovatelky k pohlavnímu styku ji nikterak neomezoval v osobní svobodě. Stěžovatelka nebyla s podezřelým sama a nenacházela se v bezvýchodné situaci. Nemusela jeho jednání snášet po tak dlouhou dobu, neboť mohla z kupé odejít. V situaci, kdy stěžovatelka neučinila nežádoucímu jednání přítrž, lze podezřelému jen stěží prokázat naplnění subjektivní stránky (úmyslného zavinění) trestného činu. Jednání podezřelého lze hodnotit jako přestupek, avšak jeho odpovědnost již zanikla uplynutím promlčecí doby.

12. Čtvrtá stěžovatelka uvedla, že v roce 2015 (před svými osmnáctými narozeninami) měla s podezřelým krátký poměr. Stěžovatelka vždy trvala na použití kondomu, avšak podezřelý si jej během jejich posledního styku sundal bez jejího vědomí. Na její námitku reagoval tím, že už je to jedno a pokračoval v souloži. Byla z toho v šoku a nebránila se.

13. Porušení dohody o chráněném pohlavním styku nenaplnilo podle policejního orgánu znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění, neboť stěžovatelka na takové jednání posléze přistoupila. Slovní nesouhlas poškozené nepřekonal podezřelý ani násilím, ani pohrůzkou násilí. I toto jednání by mohlo být hodnoceno jako přestupek, nicméně odpovědnost za něj zanikla uplynutím promlčecí doby.

14. Pátá poškozená uvedla, že poté, co se s podezřelým v roce 2016 seznámila, jej pozvala k sobě domů s výslovným upozorněním, že nejde o pozvánku k sexu. Po ulehnutí do postele na ni však začal podezřelý sahat a přemlouvat ji (a to i vulgárně) k pohlavnímu styku. Stěžovatelka jej odstrkovala, nicméně nátlak trval tak dlouho, až podlehla. Následně se stěžovatelka domnívala, že podezřelý má zájem o vztah, pročež další sexuální aktivity byly konsensuální.

15. Podle policejního orgánu nátlak podezřelého nepřekročil podobu vyžadovanou v § 185 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, neboť nebylo užito násilí, ani pohrůzka násilí a stěžovatelka zároveň nebyla ve stavu bezbrannosti.

II.b

Rozhodnutí dozorového státního zastupitelství

16. Proti usnesení policejního orgánu podaly stěžovatelky stížnost, kterou Obvodní státní zastupitelství pro Prahu 3 (dále též „dozorové státní zastupitelství“) zamítlo napadeným usnesením. Podle jeho názoru policejní orgán řádně odůvodnil nutnost odložení věci. Důkazy nehodnotil selektivně či dokonce na základě stereotypů o obětech sexualizovaného násilí. Naopak státní zastupitelství na odůvodnění policejního orgánu

odkázalo s tím, že jej doplnilo v reakci na námitky stěžovatelek. Rozsah dokazování byl v případě každé stěžovatelky jiný. Znalecké posudky nepožívají větší důkazní síly, a to ani v oblasti psychologie a psychiatrie, kde mají omezený a podpůrný význam. Závěr o pravdivosti výpovědi dokonce znalci nepřísluší. U žádné z poškozených nevznikly pochybnosti o jejich obecné věrohodnosti. To však samo o sobě neznamená, že lze učinit závěr o spáchání trestného činu. Ostatně nadužívání znaleckého zkoumání je i významným zdrojem sekundární viktimizace. Při hodnocení toho, zda byl spáchán trestný čin znásilnění, je nutné hodnotit i chování poškozených. Nikoliv však z důvodu přenášení viny, nýbrž z důvodu řádného vyhodnocení subjektivní stránky trestného činu, tedy jak situaci vnímal podezřelý. Typicky půjde o hodnocení toho, zda z chování oběti mohl pachatel seznat její nesouhlas nebo odpor k jeho jednání. Ke konkrétním případům jednotlivých stěžovatelek pak státní zastupitelství uvedlo následující.

17. Námitkám první stěžovatelky nemohlo státní zastupitelství přisvědčit v tom, že by policejní orgán nesprávně hodnotil předložené důkazy. Tvrzení obsažená ve stížnosti jdou nad rámec stěžovatelkou podaného vysvětlení. Za akt násilí nelze považovat přisunutí nočního stolku ke dveřím. Stěžovatelka se nepokusila z pokoje odejít a sama uvedla, že neví, proč podezřelý stolec ke dveřím přisunul. Násilné chování či agresi podezřelého nepotvrdila ani žádná svědecká výpověď.

18. Jde-li o skutek týkající se druhé stěžovatelky, neshledalo státní zastupitelství v postupu policejního orgánu podstatné pochybení. Skutečnost, že policejní orgán opomněl zhodnotit některé důkazy, nemělo v dané věci vliv na správnost jeho závěrů. Policejní orgán řádně vyhodnotil klíčové svědecké výpovědi obou osob nacházejících se v bytě s podezřelým a stěžovatelkou. Zejména jde-li o výpověď stěžovatelčiny kamarádky, neshledalo státní zastupitelství žádný důvod, pro který by mohla chtít stěžovatelku poškodit. Obsah svědecké výpovědi je pak podporován i elektronickou komunikací podezřelého se stěžovatelkou, kterou si policejní orgán vyžádal celou.

19. Důvodnost nemohlo státní zastupitelství přiznat ani námitkám třetí poškozené. Prokázané jednání podezřelého nelze kvalifikovat jako znásilnění. Dotyky podezřelého na intimních partiích nelze považovat za pohlavní styk. Zároveň nešlo o pokus násilného vynucení pohlavního styku. Podezřelý se zřejmě domníval, že svou neodbytností stěžovatelku přesvědčí. Zároveň dané jednání nelze kvalifikovat ani jako trestný čin výtržnictví, za jehož spáchání by trestní odpovědnost podezřelého beztak zanikla v důsledku uplynutí promlčecí doby.

20. V případě čtvrté stěžovatelky se nejprve státní zastupitelství muselo vyjádřit k námitce, podle níž policejní orgán jeden skutek zcela opomněl (násilná snaha o vynucení pohlavního styku na prvním schůzce, které podezřelý zanechal až poté, co mu stěžovatelka zalhala, že má menstruaci). Ačkoliv nelze popsané chování bagatelizovat, nedosahuje intenzitou typové závažnosti běžně postihovaného pokusu znásilnění. Jednání, kterým se policejní orgán zabýval, označilo státní zastupitelství za zavrženíhodné a amorální. Nenaplňuje však všechny znaky uvedeného trestného činu. Nelze hovořit o bezbrannosti, neboť jednání podezřelého bylo podle státního zastupitelství primitivní reakcí nezralého jedince, nikoliv sofistikovaným jednáním.

21. Ve vztahu k námitkám páté poškozené státní zastupitelství uvedlo, že podezřelý nevyvíjel nepřetržitý nátlak a po každém jejím odmítnutí ho na čas (třeba půl minuty) zanechal. Vzhledem k délce tohoto nátlaku podlehla. Nelze tedy dospět k závěru, že

podezřelý překonal vážně míněný odpor stěžovatelky. Mohl se domnívat, že poškozená s pohlavním stykem nakonec souhlasí (i přes počáteční nevoli), resp. mohl jednat v tzv. negativním skutkovém omylu (tentýž závěr lze dovodit i u první a čtvrté stěžovatelky). V tomto případě pak nebylo namístě jakkoliv doplňovat dokazování, neboť navržené výpovědi mohly pouze potvrdit to, co stěžovatelka svědkům říkala s odstupem několika let.

II.c

Rozhodnutí dohledového státního zastupitelství

22. Protože stěžovatelky nesouhlasily s usnesením obvodního státního zastupitelství, podaly podnět k výkonu dohledu, který Městské státní zastupitelství v Praze (dále též „dohledové státní zastupitelství“) odložilo výše uvedeným vyrozuměním pro nedůvodnost. V první řadě odmítlo námitku porušení zásady legality, která neznamená, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny obstarávat pouze důkazy proti podezřelému a podle toho následně zahájit trestní stíhání. Závěr o tom, zda došlo v konkrétní věci k naplnění vyššího stupně podezření, je v diskreci příslušných orgánů činných v trestním řízení, které jej musí přezkoumatelně odůvodnit. Totéž platí pro rozhodnutí o rozsahu dokazování. Dále se vyrozumění ztotožňuje s názorem, že orgány činné v trestním řízení musí hodnotit rovněž chování poškozených, neboť je důležité pro posouzení toho, jak situaci mohl vnímat podezřelý. Nelze souhlasit se stěžovatelkami, že *de lege lata* je možné nesouhlas s pohlavním stykem předpokládat.

23. Námitky první stěžovatelky podle státního zastupitelství neobstojí, neboť její hodnocení provedených důkazů neodpovídá jejich kontextu a je z velké části spekulativní. Za logičtější hodnocení je třeba považovat, že přistrčení nočního stolku ke dveřím pokoje mělo být gestem vůči ostatním přítomným, tedy jako symbolický zátaras před vstupem do pokoje, nikoliv jako prostředek bránící stěžovatelce v odchodu. Ostatně takové „zatarasení“ dveří nočním stolkem nelze považovat za násilí ve smyslu trestního zákoníku. Samotná výpověď stěžovatelky je kusá a nelze z ní dovodit užití násilí či zneužití bezbrannosti.

24. Jde-li o námitky druhé stěžovatelky, ani její vlastní popis událostí neodpovídá naplnění znaků trestného činu znásilnění. Ačkoliv verbálně vyjádřila nesouhlas s jednáním podezřelého, nepopisuje jeho jednání tak, že by obsahovalo násilí, jemuž by kladla fyzický odpor. Nerespektování nesouhlasu nelze bez dalšího považovat za násilí. Podle popisu stěžovatelky nešlo o situaci, v níž by vyjádřila odpor například tak, aby pachatel musel násilím změnit polohu jejího těla. O spáchání trestného činu nesvědčí ani nepřímé důkazy, jichž se stěžovatelka dovolává, neboť ty pouze dokazují, jak psychicky zraňující celá událost pro stěžovatelku byla. Oprávněně na událost lze nahlížet jako na nechtěné a nevítané setkání s mužem, který ji pouze bezohledně zneužil pro své uspokojení. To však samo nepostačuje k závěru o spáchání trestného činu znásilnění. Ačkoliv tedy nelze dospět k závěru, že by stěžovatelka ohledně svých pocitů a interpretace dané situace lhala, nepostačují tyto skutečnosti k závěru o spáchání trestného činu. Ani nový důkaz e-mailem svědkyně přítomné se stěžovatelkou daný večer v bytě podezřelého, ve kterém připustila, že „byla ten večer taky znásilněna“, nesvědčí o jednání podezřelého. Vypovídá spíše o pozdějších pocitech svědkyně týkajících se předmětného večera. Svědkyně zřejmě chápe pojem znásilnění (podobně jako stěžovatelka) jinak než zákonodárce.

25. U námitek týkajících se třetí stěžovatelky dospělo i dohledové státní zastupitelství k závěru, že jednání podezřelého nedosáhlo intenzity požadované trestním zákoníkem. Mělo spíše povahu obtěžujícího přesvědčování a nátlaku na poškozenou, aby s pohlavním stykem souhlasila. Cílem podezřelého zřejmě nebylo dosáhnout pohlavního styku v kupě plném lidí. S odkazem na komentářovou literaturu vyrozumění uvádí, že osahávání na vnitřní straně stehén lze jen stěží označit za pohlavní styk, a to i za situace, kdy mělo dojít k letnému dotyku na genitáliích. Záměr podezřelého spočíval spíše ve vyvolání zájmu o pohlavní styk, nikoliv v pohlavním uspokojení.

26. Dohledové státní zastupitelství nepřisvědčilo ani námitkám čtvrté stěžovatelky. Jde-li o jednání, kterým se policejní orgán nezabýval, nenaplněvalo znaky znásilnění. Jednání podezřelého nedosahovalo zákonem požadované intenzity. Trestní odpovědnost nelze dovést ani na základě procesně nepoužitelných vyjádření stěžovatelky směrem k médiím, ani na slovní „ekvilibrance“ se zaměřováním slov strhávat a sundávat (silonky). Za podstatné lze naopak považovat to, že stěžovatelka v dané době nepovažovala situaci za „nijak zásadní“. Neexistuje totiž jeden standardizovaný způsob sexuálního chování a je třeba připustit, že určitá forma nátlaku se může během počáteční fáze sexuálního styku objevit. Takový nátlak není vždy násilím ve smyslu § 185 trestního zákoníku. Důležitým vodítkem je vnímání všech aktérů v době styku. Aktuální odlišné vnímání prvního setkání s podezřelým lze podle státního zastupitelství dát do souvislosti s medializací celé kauzy, jakož i následným jednáním podezřelého spočívajícím v sundání kondomu během dalšího styku. Ani tento druhý skutek však není podle českého právního řádu znásilněním. Zároveň nelze z výpovědi stěžovatelky dovést její bezbrannost (sama uvádí projevení verbálního nesouhlasu a „nijak důrazné odstrčení“).

27. K námitkám páté stěžovatelky vyrozumění uvádí, že vlastní stav rezignace, který popsala, nelze považovat za paralýzu či neschopnost vnímání děje. Z dalšího dokazování (výslechu přátel stěžovatelky a jejího terapeuta) lze zjistit pouze to, jak událost stěžovatelka interpretovala s odstupem několika let. Jakkoliv lze její pocity zneužití stěžovatelem považovat za oprávněné, nejsou samy o sobě důkazem o jejím znásilnění.

III.

Argumentace stěžovatelek

28. Stěžovatelky v obecné rovině namítají, že v českém ústavním pořádku by se jejich ústavním právům mělo dostat soudní ochrany. Navíc v otázce viny mohou podle Ústavy a Listiny rozhodovat pouze soudy. Podle stěžovatelek není v dané věci sporu o skutkovém stavu. Stěžovatelky v rámci trestního řízení vznesly tzv. hájitelná tvrzení, která navíc nebyla policií odmítnuta z důvodu důkazní nouze. Spornou je tak pouze otázka, zda je zjištěný skutkový stav relevantní z hlediska obsahu norem trestního práva hmotného. Oprávnění státního zástupce posoudit „hraniční“ případy jako netrestné nemůže vyloučit právo poškozených na soudní ochranu jejich práv. V dané věci je totiž netrestnost jednání podezřelého navýsost sporná. Došlo-li přitom nepochybně k brutálnímu zásahu do práv stěžovatelek, nemůže tento spor rozhodnout nesoudní orgán.

29. V dané věci se orgány státního zastupitelství dopustily trestněprávní „dematerializace“ jednání, které je formálně trestné. Tím bylo vykonání soulože proti vůli stěžovatelek, u nichž bylo zřejmé, že pohlavní styk nechťejí, čemuž se podezřelý rozhodl

vzdorovat jednáním s různou mírou implicitního nebo explicitního násilí a fyzické převahy či zneužití bezbrannosti. Došlo tedy k naplnění všech znaků znásilnění. Orgány činné v trestním řízení však vytvořily koncepci „kvalifikovaného nesouhlasu“, aniž by přesně stanovily její hranice (zjevné pouze je, že nestačí opakovaný verbální nesouhlas a fyzické odstrkování). Podobně mimozákonnou koncepcí napadená rozhodnutí uvádějí u kvalifikace násilí, které musí být „vyšší intenzity“. U třetí stěžovatelky, v jejímž případě není pochyb ani o intenzitě násilí, ani odporu vůči němu, pak orgány činné v trestním řízení přišly s koncepcí nedostatečné intenzity pohlavního styku, rovněž nevysvětlenou (ani kvalitativně, ani kvantitativně). Ačkoliv tedy byly všechny znaky trestného činu naplněny, byla trestní věc odložena na základě nenaplnění jiných znaků. U jiných trestných činů přitom k ničemu takovému nedochází.

30. Stěžovatelky odmítají úvahu státního zastupitelství o různých standardech sexuálního chování. Jediným přijatelným standardem je oboustranný souhlas, přičemž překonávání nesouhlasu je trestné. Nepřijatelné jsou rovněž úvahy, že třetí stěžovatelka mohla opustit vlakové kupé. Orgány činné v trestním řízení v dané věci interpretovaly právo ve prospěch podezřelého za hranicí přípustnosti.

31. Dne 28. 5. 2024 obdržel Ústavní soud doplnění ústavní stížnosti, k němuž stěžovatelky připojily stejnopis rozsudku Městského soudu v Praze, kterým byl podezřelý pravomocně odsouzen za spáchání tří skutků naplňujících znaky znásilnění. Podle stěžovatelek se tyto skutky neodlišují od jejich případů.

IV.

Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatelek

32. Soudce zpravodaj postupem podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu zaslal ústavní stížnost k vyjádření ostatním účastníkům řízení.

33. Městské státní zastupitelství ve svém vyjádření uvedlo, že ústavní stížnost považuje za nedůvodnou. Pojetí institutu veřejné žaloby, které zastávají stěžovatelky, neodpovídá jejímu zakotvení v českém právním řádu. Státní zastupitelství je jediným orgánem, kterému přísluší posoudit podmínky pro podání obžaloby. Nelze-li dospět k závěru o naplnění všech znaků nějakého trestného činu, nelze zahájit trestní stíhání. Jde-li o hodnocení jednotlivých znaků dané skutkové podstaty v případech jednotlivých stěžovatelek, odkazuje vyjádření na odůvodnění napadených rozhodnutí. V obecné rovině konstatuje, že stěžovatelky vykládají příliš široce pojem bezbrannosti, neboť zaměňují vnitřní prožívání s nemožností projevit fyzicky vůli ve vnějším světě. V zásadě tím opomíjejí nezbytný prvek zavinění pachatele, který musí být přinejmenším srozuměn s bezbranností oběti. Z ničeho však nevyplývá, že by se oběti nacházely ve stavu, který by jim znemožňoval manifestovat svou vůli. Zároveň vyjádření zdůrazňuje, že v dané věci došlo k pečlivému zvážení, které ze skutků budou následně obžalovány. Tyto skutky vykazují podstatné odlišnosti od jednání popsaného stěžovatelkami.

34. Obvodní státní zastupitelství se k ústavní stížnosti vyjádřilo tak, že v dané věci bylo provedeno dostatečné dokazování, odvislé od povahy každého jednotlivého jednání. Následně vyjádření obsáhle vyjmenovává jednotlivé provedené důkazy a dospívá k závěru, že orgány činné v trestním řízení vynaložily veškerou snahu, kterou od nich lze rozumně požadovat. Ostatně stěžovatelky ani nenamítají, že by v dané věci nebyl

dostatečně objasněný skutkový stav či byl porušen jakýkoliv z pěti aspektů práva na účinné vyšetřování vyplývajících z ustálené judikatury. Stěžovatelky se naopak domáhají konkrétního výsledku dané věci, což jim však právní řád negarantuje. Stěžovatelkami předestřené úvahy o roli veřejné žaloby nemají svou oporu v právním řádu České republiky. Orgány státního zastupitelství odpovídají za zákonnost celého řízení a zahájení trestního stíhání. Všechny sporné otázky trestní odpovědnosti podezřelých musí státní zastupitelství vyhodnotit samo. Právní závěry stěžovatelek jsou založeny na zjednodušeních a generalizacích. V dané věci nejde o ryze právní spor. Odlišné právní závěry vyplývají z odlišných skutkových závěrů. Konkrétní výhrady se pak omezují na polemiku týkající se způsobu vyjádření nesouhlasu s pohlavním stykem. K tomu považuje obvodní státní zastupitelství vždy nutné hodnotit projevy obětí, neboť jde o klíčový důkaz při hodnocení subjektivní stránky trestného činu. Zároveň je nutné ctít zásadu presumpce nevinny a vypořádat se s obhajobou podezřelého. Ve svých námitkách stěžovatelky pomíjejí podrobnou argumentaci, kterou se státní zastupitelství vypořádalo s otázkou naplnění všech znaků znásilnění a kterou opřelo o ustálenou rozhodovací praxi. Za násilí nelze považovat neodbytnost, přemlouvání, slovní naléhání nebo psychickou manipulaci. Z uvedených důvodů označuje vyjádření ústavní stížnost za nedůvodnou.

35. Policejní orgán ve vyjádření uvedl, že hlavní zpracovatel případu již není u policejního orgánu služebně zařazen. Podle vyjádření však napadené rozhodnutí vydal podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, což ostatně potvrdilo i dozorové státní zastupitelství.

36. Vyjádření účastníků řízení zaslal Ústavní soud stěžovatelkám na vědomí a k případné replice. V ní stěžovatelky setrvaly na své argumentaci. Vyjádření obvodního státního zastupitelství podle stěžovatelek nepolemizuje s uplatněnými námitkami. Zároveň stěžovatelky nesouhlasí s tím, že by pod právo na účinné vyšetřování nespadlo právo na zahájení trestního stíhání, existují-li k němu shromážděné podklady. Otázka (ne)zahájení trestního stíhání (resp. podání obžaloby) není v neomezené diskreci orgánů veřejné žaloby. Nesplňují-li jejich právní závěry ani minimální nezbytnou míru konzistence, je namístě zásah Ústavního soudu. Ve zbytku pak obvodní státní zastupitelství recykluje své předchozí právní názory, když kupříkladu ve věci první stěžovatelky fakticky zaujímá stanovisko „*byla opilá, takže si za to může sama*“. V tomto směru pak replika obsáhle cituje veškeré vyjádřené právní názory týkající se první stěžovatelky. Z této výměny názorů stěžovatelky dovozují, že se pokoušely velmi podrobně polemizovat se stručnými, zjednodušenými a škodlivými úvahami orgánů činných v trestním řízení o vině první stěžovatelky za její znásilnění. Na podrobnou argumentaci stěžovatelek však napadená rozhodnutí nereagují. Proto stěžovatelky na předchozí argumentaci odkazují a v souvislosti s ní namítají nepřezkoumatelnost rozhodnutí. Vyjádření městského státního zastupitelství podle stěžovatelek fakticky přiznává některé problematické aspekty celé věci. Kupříkladu je z něj zjevná snaha státního zastupitelství interpretovat pojem bezbrannosti jako jakéhosi objektivního stavu, přestože z podstaty věci jde o kategorii subjektivní, související s prožíváním oběti. Vyjádření dále vychází z jakési právní presumpce souhlasu oběti s pohlavním stykem, která může být vyvrácena teprve dostatečnou fyzickou obranou. Takový právní názor je však absurdní a vyvrací jej i komentářová literatura, kterou samo vyjádření cituje. Jde-li o interpretaci pojmu násilí, jsou stěžovatelky toho názoru, že již samotný pohlavní styk představuje použití síly a je tedy (pokud je proti vůli oběti) z podstaty věci násilím, bez ohledu na intenzitu nesouhlasu nebo odporu. I komentářová literatura označuje za násilí užití fyzické síly libovolné intenzity. Stejně tak pro naplnění znaků znásilnění postačuje nesouhlas libovolné

intenzity, resp. absence souhlasu. Dále stěžovatelky poukazují na to, že podezřelý byl již odsouzen za skutky, které se svou podstatou nijak neliší od projednávaných skutků.

V.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

37. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovatelkami, které byly účastnicemi řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelky jsou právně zastoupeny v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelky vyčerpaly všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva [viz body 27 a násl. nálezu ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14], ústavní stížnost je proto přípustná (§ 75 odst. 1 téhož zákona *a contrario*).

VI.

Obecná východiska k posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

38. Vzhledem k šíři argumentace uplatněné v napadených rozhodnutích a stěžovatelkami v ústavní stížnosti, jakož i v předchozích fázích trestního řízení a vzhledem k dílčím nedostatkům v nich obsažených, považuje Ústavní soud za nutné se nejprve obecně vyjádřit k tomu, jaké meze klade ústavní pořádek na vyšetřování a postih závažného porušování lidských práv pachateli trestné činnosti. V první řadě se bude zabývat otázkou obecných povinností státu potírat takovou trestnou činnost, jakož i otázkou organizace a kompetencí jednotlivých orgánů činných v trestním řízení, kterou vnesly stěžovatelky. Teprve poté bude možné ozřejmit, jaké požadavky na činnost jednotlivých orgánů lze z těchto obecných závěrů dovodit, aby bylo možné jejich praxi považovat za ústavně konformní.

39. Obsáhlejší obecné závěry jsou podle Ústavního soudu nutné nejen důležitostí daného tématu v oblasti lidských práv, nýbrž i specifickými okolnostmi dané věci a případného vlivu rozhodnutí Ústavního soudu na další trestní řízení. Evropský soud pro lidská práva opakovaně uvedl, že orgány států vázaných Úmluvou nesmí svou činností vytvářet dojem beztrestnosti nebo bagatelizace sexualizovaného násilí (srov. např. rozsudek ze dne 12. 12. 2023, *Vučković proti Chorvatsku*, č. 15798/20). Jak širší skutečnosti týkající se dané problematiky (jednak absence zevrubné, srozumitelné judikatury Ústavního soudu a dále důležitost dané oblasti ve sféře lidskoprávní ochrany), tak níže uvedené skutkové okolnosti dané věci jsou důvodem, aby Ústavní soud obecná východiska svých závěrů vyložil obsáhleji a snížil tak riziko jejich dezinterpretace.

VI.a

K povinnosti státu trestně postihovat závažná porušení lidských práv

40. Prvotním východiskem úvah o ústavní povinnosti státu kriminalizovat, stíhat a trestně postihovat určité jednání je tzv. doktrína horizontálního působení lidských práv. Neudržitelnost jakéhokoliv ospravedlnění porušování lidských práv byla jedním z důvodů jejich hlavní role v proměnách právního státu po druhé světové válce. Již od samotného počátku současného systému jejich mezinárodní ochrany vylučují lidská práva

ze své podstaty nepostižitelnost jejich porušování. Doktrína v tomto směru hovoří o dvojí vzájemně propojené funkci lidských práv stojících jako právní štít proti svévoli státu (*shield function*) a zároveň jako prostředek postihu těch, kteří je sami porušují (*sword function*). Má-li demokratický právní stát brát vážně svůj závazek úcty k lidským právům (čl. 1 odst. 1 Ústavy) jakožto vlastnímu základnímu kameni, stojí mimo jakékoliv politicko-mocenské uvážení nejen možnost jejich porušování ze strany samotného státu, nýbrž i jakýchkoliv dalších osob. Pasivitu při postihu takového jednání je nutné chápat jako zvláštní formu absence respektu k lidským právům jako takovým. Ústavní pozitivní závazky státu přitom nedojdou naplnění prostým stanovením protiprávnosti takového jednání, nýbrž především vytvořením a udržováním systému účinných prostředků trestní ochrany práv tam, kde by vzhledem k důležitosti dotčených hodnot nebylo možné jakoukoliv jinou nápravu považovat za přiměřenou. Lapidárně řečeno, principy moderního státu vylučují jakoukoliv právní možnost trestní nepostižitelnosti závažného porušování lidských práv. V této oblasti tudíž dochází k prolomení doktríny suverenity zákonodárce při stanovování trestní politiky státu [srov. např. bod 29 a násl. nálezu ze dne 25. 10. 2011 sp. zn. Pl. ÚS 14/09].

41. Jde-li o konkrétní projevy uvedené doktríny, odkazuje Ústavní soud pro jejich podrobné rozvedení na závěry své vlastní ustálené judikatury [srov. např. náleze ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14, náleze ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. II. ÚS 3626/13, náleze ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. III. ÚS 1716/16, náleze ze dne 28. 2. 2017, sp. zn. III. ÚS 2916/15, náleze ze dne 10. 11. 2020, sp. zn. IV. ÚS 1559/20, nebo náleze ze dne 22. 3. 2022, sp. zn. III. ÚS 3006/21], jakož i judikatury Evropského soudu pro lidská práva (srov. např. rozsudek ze dne 4. 12. 2003, *M. C. proti Bulharsku*, č. 39272/98, rozsudek ze dne 20. 12. 2007, *Nikolova a Velichkova proti Bulharsku*, č. 7888/03, rozsudek ze dne 28. 5. 2015, *Y. proti Slovinsku*, č. 41107/10, rozsudek ze dne 27. 5. 2021, *J. L. proti Itálii*, č. 5671/16, rozsudek velkého senátu ze dne 2. 2. 2021, *X. a další proti Bulharsku*, č. 22457/16, rozsudek ze dne 12. 12. 2023, *Vučković proti Chorvatsku*, č. 15798/20, nebo rozsudek ze dne 20. 2. 2024, *M. G. proti Litvě*, č. 6406/21). Stručným a pro účely tohoto řízení dostačujícím způsobem lze povinnosti státu v oblasti potírání již spáchaných trestných činů shrnout následujícím způsobem.

42. V podmínkách českého ústavního pořádku zavazuje uvedená doktrína v první řadě zákonodárce k přijetí hmotněprávní úpravy obecně kriminalizující jednání závažně porušující lidská práva a stanovující za jeho spáchání přiměřené sankce. Jedná se pouze o jeden z aspektů ochrany lidských práv, který musí spolu s ostatními (např. poskytování odborných sociálních služeb obětem kriminality nebo možnost zvýšené ochrany práv v jiných druzích řízení) vytvářet účinnou „souhru“, podle jejíž kvality bude možné hodnotit úroveň jejich celkové ochrany. Podstatné však je, že bez odpovídající trestněprávní ochrany a viditelného postihu pachatelů nelze ochranu lidských práv považovat za dostatečnou. Nejde přitom primárně o naplnění principu odplaty ve prospěch již postižených obětí, nýbrž o vytvoření systému odrazujícího od páchání takového jednání v budoucnu. Státní moc, která takové jednání důsledně nepostihuje, vytváří obecný dojem o jeho beztrestnosti a tím přispívá k celospolečenskému snižování úcty k lidským právům a jejich budoucímu ohrožení. Účinné potírání tohoto druhu kriminality je zároveň nutně závislé na podobě norem procesního práva. Ty má zákonodárce povinnost konstruovat nejen tím způsobem, aby byl postih závažného porušování lidských práv reálně dosažitelný, nýbrž aby rovněž nedocházelo k druhotné újmě potenciálních obětí, především zvláště zranitelných.

43. V konkrétních případech je nejznámějším procesním projevem ochrany lidských práv v trestním řízení povinnost účinného vyšetřování jejich tvrzeného porušení tam, kde údajná oběť takového jednání vznese tzv. hájitelné tvrzení, jehož obsah naznačuje nutnost užití prostředků trestního práva vůči potenciálnímu pachateli. Nároky kladené judikaturou na takové šetření se liší v závislosti na konkrétních okolnostech té které věci, avšak obecně lze konstatovat, že nejvyšší jsou u tvrzeného porušení tzv. tvrdého jádra lidských práv (zejména práva na život podle čl. 2 Úmluvy a práva nebýt podroben mučení či nelidskému nebo ponižujícímu zacházení podle čl. 3 Úmluvy). Judikatura klade na účinné vyšetřování požadavek nezávislosti, nestrannosti, důkladnosti a dostatečnosti, rychlosti a možnosti jeho veřejné kontroly. Jde však o typické procesní právo, které jeho nositeli (hlavně oběti kriminálního jednání) nepropůjčuje nárok na konkrétní výsledné rozhodnutí, nýbrž „pouze“ na řádný postup vedoucí k maximálnímu dostupnému zjištění relevantního skutkového stavu v rozsahu nezbytném pro určení dalšího postupu (obdobně první věta § 2 odst. 5 trestního řádu). Je-li skutkový stav v relevantním rozsahu zjištěn, je toto právo naplněno.

44. Potvrdí-li se tvrzené porušení práv v zákonem předvídané míře (podle § 160 odst. 1 trestního řádu zjištěné a odůvodněné okolnosti nasvědčují tomu, že byl zjištěnou osobou spáchán trestný čin), má stát povinnost na něj reagovat způsobem přiměřeným důležitosti porušeného statku a okolnostem daného případu. V případech závažných porušení lidských práv lze zásadně za jediný přiměřený postup považovat zahájení trestního stíhání tam, kde lze od pachatele spravedlivě požadovat, aby trestněprávní následky svého jednání strpěl [srov. např. § 11 odst. 1 písm. g) trestního řádu]. V souvislosti s tím musí stát poškozeným rovněž garantovat tzv. procesní participační práva, sloužící především k tomu, aby jejich legitimní zájmy nebyly při postupu státních orgánů (včetně soudů) opomíjeny.

45. Všechna uvedená práva poškozených chrání v souladu se svou rolí i Ústavní soud, avšak toliko v mezích, které mu dává ústavní pořádek (čl. 83, čl. 87 odst. 1 a čl. 88 Ústavy). Stejně jako ostatní orgány veřejné moci je i on vázán základními principy právního státu, mezi něž náleží mimo jiné zásada legality, v předmětné oblasti navíc zesílená zásadou *nullum crimen sine lege*. Možnosti jeho zásahu jsou tím podstatně omezeny. Shledal-li by kupříkladu Ústavní soud, že zákonodárce nesplnil svou ústavní povinnost kriminalizovat prostřednictvím hmotněprávních předpisů nějaký druh jednání závažně porušujícího lidská práva, nemůže obětem takového jednání s ohledem na výše uvedené ústavní zásady poskytnout ochranu jejich právu na trestní postih pachatele. Zásady zákazu retroaktivity a analogie v neprospěch pachatele leží (z dobrých historických důvodů) v samotném srdci moderního ústavního státu a představují zásadně nepřekročitelné hranice legitimacy postupu jakékoliv veřejné moci (srov. čl. 9 odst. 2 Ústavy). V obdobné situaci by tak v řízení o ústavní stížnosti mohl Ústavní soud pouze konstatovat, že Česká republika na legislativní úrovni selhala v ochraně lidských práv obětí trestné činnosti. Přesto je i Ústavní soud povinen v duchu výše uvedeného interpretovat ústavní předpisy a zákon o Ústavním soudu způsobem, který umožní dostatečnou ochranu všech dotčených lidských práv včetně práv náležejících údajnému pachateli.

46. Lze tedy shrnout, že v řízení o ústavní stížnosti se údajné oběti závažného jednání porušujícího lidská práva mohou domáhat konstatování porušení výše uvedených práv a případného zrušení rozhodnutí orgánů činných v trestním řízení, která neoprávněně zasáhla do jejich 1. práva na účinné vyšetřování (vyplývajícího z ustanovení chránícího

dotčenou hodnotu, např. život podle čl. 2 Úmluvy), 2. práva na postup státních orgánů, který oběti nepůsobí nadbytečnou sekundární viktimizaci (vyplývajícího z ustanovení chránícího dotčenou hodnotu), 3. práva na poskytnutí ochrany skrze ústavně konformní výklad právních předpisů (vyplývajícího z ustanovení chránícího dotčenou hodnotu), 4. práva na hodnocení skutkového stavu bez extrémního rozporu mezi obsahem důkazů a hodnotícím závěrem (vyplývajícího z práva na soudní či jinou ochranu podle čl. 36 odst. 1 Listiny) a 5. přiměřených participačních procesních práv.

VI.b

K námitce překročení pravomoci orgány státního zastupitelství

47. Mezi účastníky řízení o ústavní stížnosti se jako spornou jeví otázka, k jakým právním a skutkovým závěrům mohou dospět orgány policie a státního zastupitelství při posuzování podmínek pro zahájení trestního stíhání podezřelého nebo odložení věci. Vzhledem k vysoké provázanosti norem trestního a ústavního práva, nelze tuto námitku stěžovatele odbýt poukazem na znění zákona, neboť ten může odporovat ústavním kompetenčním normám souvisejícím s ochranou základních práv a svobod.

48. K postavení státního zastupitelství ústavní pořádek uvádí pouze v čl. 80 odst. 1 Ústavy tolik, že „*zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení; vykonává i další úkoly, stanoví-li tak zákon*“. Podle odst. 2 téhož ustanovení stanoví jeho postavení a působnost zákon (tím je především zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů). Činnost policejních orgánů ústavní pořádek nevymezuje vůbec. Jak policejní orgány, tak orgány státního zastupitelství jsou nicméně hlavními adresáty norem ústavního pořádku upravujících jejich postup v negativním smyslu (srov. např. čl. 27 odst. 5 Ústavy nebo čl. 8 odst. 4 a 12 odst. 2 Listiny). Činnost trestních soudů upravil ústavodárce nejpodrobněji. Především v čl. 4 Ústavy svěřil soudní moci ochranu základních práv a svobod. Podle čl. 40 odst. 1 Listiny „*jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy*“ (totožný text posléze ústavodárce vtělil do znění čl. 90 Ústavy).

49. Zejména z posledně uvedených ustanovení stěžovatelky dovozují povinnost orgánů státního zastupitelství zahájit trestní stíhání a následně podat k soudu obžalobu v situaci, kdy oběti jednání porušujícího jejich lidská práva vznesou v přípravné fázi trestního řízení tzv. hájitelné tvrzení. Ve sporných případech nemůže podle stěžovatele státní zastupitelství samostatně dospět k závěru, že nebyl spáchán trestný čin. S touto argumentací se Ústavní soud neztotožnil.

50. Z uvedených ustanovení neplyne jakýkoliv mocenský monopol soudů rozhodovat o „krajních případech“, ať už z právního nebo skutkového hlediska. Ustanovení čl. 4 Ústavy chápe Ústavní soud jako vyjádření jednoho z klíčových rysů českého ústavního systému. Jeho primárními adresáty jsou zákonodárce, jehož váže k vytvoření efektivního procesního rámce pro soudní ochranu základních práv a svobod, a dále samotné soudy, jimž přikazuje poskytnout ochranu základním právům a svobodám tam, kde to zákon alespoň v obecné rovině předpokládá (srov. čl. 2 odst. 3 a čl. 95 odst. 1 Ústavy) s tím, že nejasná místa je třeba vykládat v duchu zásady *in dubio pro libertate* (srov. např. náleze ze dne 23. 3. 2004, sp. zn. I. ÚS 4/04, nebo náleze ze dne 8. 6. 2010, sp. zn. Pl. ÚS 3/09). Jakkoliv se v současné době stala přímá soudní ochrana základních práv a svobod již spíše standardem než výjimkou, existují oblasti, kde převládá soudní ochrana práv toliko „nepřímo“ [kupř. u celé řady postupů státních orgánů se „nápravy“ lze domoci pouze

prostřednictvím zahájení soudního řízení podle zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 82/1998 Sb.“)]. Zřejmě nejtypičtějším příkladem takového řízení je právě přípravná fáze trestního řízení, které se vyznačuje (až na zákonem vyjmenované úkony) dominantním postavením státního zástupce (*dominus litis*), pod jehož kontrolou je i činnost policie.

51. Vztáhne-li Ústavní soud uvedené obecné úvahy na rozhodování o zahájení trestního stíhání (resp. podání obžaloby), nemůže stěžovatelkám přisvědčit, že by státní zastupitelství bylo jakkoliv „kompetenčně“ omezeno při výkonu monopolu zastupování veřejné žaloby (čl. 80 odst. 1 Ústavy). K tomu je třeba doplnit, že takový monopol (resp. absence soukromé trestní žaloby) není v rozporu ani s ústavním pořádkem České republiky, ani závazky vyplývajícími z Úmluvy. Orgány státního zastupitelství naplňují v přípravné fázi trestního řízení obecný závazek státu postihovat závažnou trestnou činnost a jejich hodnotící úvahy nejsou v tomto směru jakkoliv „podřadné“ úvahám soudů. Naopak jejich roli orgánu odděleného od soudu (a odpovědnost za její naplnění) lze považovat za ustálenou součást českého právního řádu, která ničím neodporuje ústavnímu pořádku.

52. K opačnému závěru nelze podle Ústavního soudu dospět ani na základě výkladu čl. 40 odst. 1 Listiny (ani totožně znějícího čl. 90 Ústavy). Z hlediska jazykového výkladu by bylo možné chápat slovní spojení „o vině“ jako jakousi obrazně vyjádřenou abstraktní kategorii představující předmět trestního řízení bez ohledu na jeho výsledek. Rozhodnutí „o vině“ by v takovém pojetí zahrnovalo rovněž všechny varianty rozhodnutí „o nevině“, tedy rozhodnutí, jimiž se podezřelý neshledává vinným. Neboli jak uvádí stěžovatelky, jen soudy by podle tohoto pojetí byly oprávněny „řešit určitý okruh otázek“. Zohlednil-li však Ústavní soud všechny ostatní výkladové metody daného ustanovení, musel dospět k závěru, že kategorie „o vině“ vyjadřuje zcela konkrétní druh rozhodnutí, a sice odsuzující výrok. Jinak řečeno, uvedené ustanovení nezakotvuje soudní monopol na posuzování sporných skutkových a právních otázek páchaní trestné činnosti, nýbrž výhradu soudní pravomoci pro to, aby podezřelá osoba mohla být státní mocí považována za pachatele trestného činu.

53. Při systematickém výkladu daného ustanovení nelze odhlédnout od toho, že do všech odstavců čl. 40 Listiny ústavodárce zakotvil zvláštní subjektivní práva náležející výhradně podezřelým (resp. obviněným či obžalovaným) osobám. Ačkoliv by bylo možné obdobné principy soudních řízení dovodit i z jiných ustanovení Listiny, rozhodl se je ústavodárce zvlášť zakotvit jakožto subjektivní práva podezřelých v trestním řízení. Kupříkladu právo na obhájce podle čl. 40 odst. 3 lze chápat jako *lex specialis* k právu na právní pomoc podle čl. 37 odst. 2 Listiny, nebo právo odepřít výpověď podle čl. 40 odst. 4 je rozšířením obecného práva podle čl. 37 odst. 1 Listiny. Z toho důvodu je nutné i odstavec 1 daného ustanovení chápat primárně jako subjektivní právo osob podezřelých ze spáchání trestného činu. Jeho opačné použití, jako nástroje, kterým lze z vůle údajné oběti vynutit zahájení soudního řízení, neodpovídá systematické Listiny.

54. Tento závěr potvrzuje podle Ústavního soudu i historické pozadí daného ustanovení. V parlamentní rozpravě při projednávání návrhu Listiny zpravodaj návrhu a budoucí soudce Ústavního soudu Vlastimil Ševčík k této části uvedl: „*Jde o takové zásady, jako je rychlost a veřejnost soudního jednání, že bez zákona nelze trest uložit, presumpci*

neviny, práva na obhajobu, zákaz dvojího potrestání, zákaz zpětné účinnosti trestního zákona apod., tedy o zásady, které jsou pojaty do příslušných procesních předpisů, zejména pak do ustanovení trestního řádu. Tím, že tyto zásady jsou povýšeny na zásady ústavní, respektive přiznává se jim ústavní ochrana, zdůrazňuje se jejich význam pro řádný výkon spravedlnosti a pro zájem státu na tom, aby riziko omylů při soudním rozhodování bylo co nejmenší“. Stručná důvodová zpráva k totožně znějícímu čl. 90 odst. 1 Ústavy uvádí: „Jen nezávislý a nestranný soud může v trestním řízení rozhodnout o vině a trestu za trestné činy, které jsou předmětem obžaloby.“ Z uvedených příkladů podle Ústavního soudu vyplývá, že ústavodárce respektoval (a přijal za svou) tehdejší trestněprávní úpravu a praxi oddělených rolí nezávislé veřejné trestní žaloby a soudů, za jejíž neodmyslitelnou součást lze považovat i nezávislé posouzení (ne)splnění podmínek zahájení trestního stíhání. Navzdory všeobecné znalosti o jejich klíčové roli při potlačování lidských práv v předlistopadovém režimu, neobsahuje ani text Listiny, ani dlouhá a bohatá parlamentní rozprava při jejím přijímání jakoukoliv zmínku o nutnosti či dokonce jen zájmu odebrat takovou pravomoc orgánům veřejné žaloby (tehdejší prokuratury).

55. Sám Ústavní soud ve své judikatuře takové rozdělení rolí vždy respektoval. Kupříkladu v nálezu ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. III. ÚS 1716/16, Ústavní soud obsáhle rozvedl obecnou ústavní povinnost České republiky postihovat trestné činy porušující nejdůležitější lidská práva (v dané věci právo na život). V bodě 27 pak své úvahy konkretizoval tak, že ústavní povinnost chránit práva obětí prostředky trestního práva „nelze vykládat jako otevírání prostoru pro poškozené tam, kde to zákon neumožňuje, nýbrž jako přísné měřítko hodnocení monopolu veřejné žaloby (čl. 80 Ústavy) a jeho efektivního naplňování“.

56. Na uvedené historické hledisko úzce navazuje i teleologický výklad čl. 40 odst. 1 Listiny. Již z výše uvedeného je zřejmé, že bylo do českého právního řádu zakotveno po neblahých historických zkušenostech se zneužíváním trestní represe vůči podezřelým. Jeho cílem je stanovit minimální garance spravedlivého trestního řízení pro osobu, které může být jeho vedení přímo na újmu. Kategorii „rozhodování o vině“ je tak z ústavněprávního hlediska třeba chápat jako způsob, který opravňuje státní moc k jinak nesrovnatelnému zásahu do základních práv a svobod jednotlivce. Jde o jediný přijatelný postup, jakým může být „prolomena“ zásada presumpce neviny, uvedená v následujícím odstavci čl. 40 Listiny. Obě ustanovení tak spolu tvoří funkční celek, v základu rámuující jediný hodnotově přijatelný souhrn zásad fungování trestní represe v demokratickém právním státě. Naproti tomu v České republice neplní podle mínění Ústavního soudu trestní soudy tradičně roli politických fór, dávajících domnělým obětem hlas k veřejnému pojmenování palčivých společenských problémů („have their day at court“).

57. Jakkoliv je to tedy z dobrých důvodů pouze soud, který může svým rozhodnutím legitimizovat postih spojený s vinou pachatele trestné činnosti, není v rozporu s ústavním pořádkem, je-li o tzv. hájitelném tvrzení obětí negativně rozhodnuto orgánem státního zastupitelství. Z ústavněprávního hlediska jsou relevantní toliko důvody, pro něž není v trestním řízení pokračováno podle tvrzených práv poškozených, nikoliv povaha orgánu, který je k takovému postupu podle zákona kompetentní. Navíc nemohl Ústavní soud odhlédnout rovněž od toho, že na rozdíl od jiných zemí, vykazují orgány veřejné žaloby v České republice vysokou míru nezávislosti a odbornosti, přičemž jejich činnost je předmětem široké veřejné kontroly. Jsou to zároveň tyto orgány, které rozhodují s vědomím civilněprávní odpovědnosti státu za neoprávněně vedené trestní stíhání.

58. Závěr, podle nějž není nutné, aby právní názory a skutková hodnocení poškozených hodnotil soud, je konečně podporován rovněž zásadou proporcionality zásahů do základních práv a svobod, která prozařuje celým ústavním pořádkem. Podezřelé osoby, u nichž vyšetřovací orgány neshledaly důvod pro jejich stíhání, tudíž nemají povinnost účastnit se veřejné soudní fáze trestního řízení.

59. Lze tedy uzavřít, že ústavní pořádek nebrání pravomoci orgánů státního zastupitelství činit vlastní hmotněprávní a skutkové závěry, a tím (slovy stěžovatele) „zvažovat hraniční jevy“, jakož i posuzovat materiální naplnění znaků trestných činů (včetně aplikace § 12 odst. 2 trestního zákoníku). Z hlediska kompetencí nestanovuje ústavní pořádek z tohoto stavu žádné výjimky. Orgány státního zastupitelství jsou zásadně kompetentní dospět k jakémukoliv skutkovému či právnímu závěru ve stejném rozsahu jako soudy (s výjimkou obsaženou v čl. 40 odst. 1 Listiny). Ačkoliv některé otázky ohledně praxe státních zastupitelství nemají vždy obecně přijímané odpovědi (k otázce vztahu presumpce nevinny a podmínek podání obžaloby viz např. Baňouch, H. in *Listina základních práv a svobod: komentář*. Komentáře Wolters Kluwer. Kodex. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. str. 815), nebrání to podle Ústavního soudu tomu, aby jim byla svěřena ochrana ústavních principů v přípravné fázi trestního řízení zásadně v plném rozsahu.

VI.c

K povinnosti státu postihovat sexualizované násilí

60. Lidská svoboda v sexuální oblasti, byť omezená oprávněnými soukromými (i opodstatněnými veřejnými) zájmy, je neodmyslitelnou součástí hodnoty lidské důstojnosti (srov. čl. 1 Listiny) jako hodnotového východiska právních řádů demokratických států v Evropě po skončení druhé světové války [srov. např. nálezy ze dne 29. 2. 2008, sp. zn. II. ÚS 2268/07]. Jejím výrazem je příkaz nezacházet s člověkem proti jeho vůli jako s předmětem zájmů někoho jiného [srov. např. nálezy ze dne 7. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04]. Sexualizované a vztahové násilí představuje nejzávažnější běžně se vyskytující druh jednání porušujících tuto hodnotu. Přestože se vyskytuje v mnoha různých formách a ve veřejné debatě není dokonce ani obecně přijímaný názor na vymezení jeho podstaty (viz např. MacKinnon, C., A., *Rape Redefined*, Harvard Law & Policy Review 10, 2016, str. 431–477), z hlediska ochrany lidských práv je nepodkročitelnou mezí povinnost státu potírat takové druhy úmyslného jednání porušujícího sexuální svobodu jednotlivce, při nichž dochází k vážným zásahům do fyzické a psychické integrity.

61. Takové jednání porušuje subjektivní práva spadající do věcné působnosti čl. 3 nebo čl. 8 Úmluvy, resp. čl. 7 a čl. 10 Listiny. Hranice mezi působnostmi obou článků, která může být z normativního hlediska relevantní [práva chráněná podle čl. 3 Úmluvy, resp. čl. 7 Listiny, jsou obecně považována za součást tzv. tvrdého jádra lidských práv (srov. bod 67 nálezu ze dne 8. 8. 2017, sp. zn. Pl. ÚS 32/16), stojící výše v obecné hodnotové hierarchii (srov. např. nálezy ze dne 12. 10. 1994, sp. zn. Pl. ÚS 4/94), a odlišující se svou absolutní, zásadně neomezitelnou povahou (srov. např. nálezy ze dne 2. 4. 2020, sp. zn. II. ÚS 2299/19)], není nijak jednoznačně stanovená a podle Evropského soudu pro lidská práva je nutné její překročení zkoumat podle souhrnného působení okolností každého jednoho případu. Z důvodů uvedených níže však stát nemůže nechat bez přiměřené

trestněprávní odezvy úmyslné sexualizované násilí vážně zasahující do fyzické a duševní integrity oběti „pouze“ v působnosti čl. 8 Úmluvy a čl. 10 Listiny.

62. Porovnal-li Ústavní soud skutkové okolnosti projednávané věci s rozhodnutími, v nichž Evropský soud pro lidská práva konstatoval porušení čl. 3 nebo čl. 8 Úmluvy v případech sexualizovaného násilí, dospěl k závěru, že trestní věc stěžovatelek se dotýká oblasti chráněné čl. 3 Úmluvy. Toliko pro ilustraci, v rozsudku ze dne 20. 2. 2024, *M. G. proti Litvě*, č. 6406/21, dospěl Evropský soud pro lidská práva k závěru o porušení čl. 3 Úmluvy v případě sedmnáctiletého stěžovatele, který byl jednorázově napaden opilým partnerem své příbuzné, přičemž útok spočíval v několika úderech do hlavy a těla, stisknutím krku a genitálií, sebráním spodního prádla a výhrůzkami znásilněním. V rozsudku ze dne 13. 2. 2024, *X. proti Řecku*, č. 38588/21, shledal soud porušení čl. 3 a čl. 8 Úmluvy, spočívající v selhání řádného vyšetření a potrestání znásilnění osmnáctileté stěžovatelky barmanem během její dovolené v cizině. V rozsudku ze dne 12. 12. 2023, *Vučković proti Chorvatsku*, č. 15798/20, shledal porušení čl. 3 a čl. 8 Úmluvy v nedostatečném potrestání řidiče, který se opakovaně (násilím a výhrůzkami) pokusil znásilnit stěžovatelku pracující s ním v sanitce při společných směnách.

63. Z čl. 3 Úmluvy je možné dovozovat nároky (zásadně srovnatelné s požadavky vyplývajícími z čl. 2 Úmluvy) na činnost státní moci při trestněprávním potírání jednání, které z něj vyplývající práva porušuje. Ústavní soud se tedy dále zaměřil na to, zda státní orgány České republiky splnily tyto požadavky v hned prvním, legislativním kroku.

64. Těžiště potírání sexualizovaného násilí leží v ustanoveních § 185 (trestný čin znásilnění) a § 186 (trestný čin sexuálního nátlaku) trestního zákoníku. Vzhledem k tomu, že všechny stěžovatelky tvrdí, že mezi nimi a podezřelým došlo k pohlavnímu styku, resp. pokusu o něj, bude se Ústavní soud dále zabývat pouze aplikací ustanovení o znásilnění.

65. Znásilnění se podle § 185 odst. 1 trestního zákoníku dopustí ten, „*kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti*“. Další odstavce ustanovení pak uvádí kvalifikované skutkové podstaty tohoto deliktu (např. spácháním na dítěti, souložím nebo se způsobením těžké újmy na zdraví).

66. Aby mohl Ústavní soud přezkoumat, zda orgány činné v trestním řízení splnily v dané věci svou povinnost aplikovat dané ustanovení ústavně konformním způsobem, musel v první řadě posoudit, zda ustanovení § 185 trestního zákoníku svým zněním a možnostmi výkladu splňuje požadavky kladené na činnost zákonodárce Úmluvou a Listinou.

67. V oblasti sexualizovaného násilí zaujímá Evropský soud pro lidská práva konstantní, byť nikoliv zcela určitý závěr. Podle něj z pozitivních závazků státu podle čl. 3 a čl. 8 Úmluvy vyplývá požadavek trestat a účinně potírat veškeré nekonsenzuální sexuální jednání, včetně toho, jemuž se oběť fyzicky nebránila („*the member States' positive obligations under Articles 3 and 8 of the Convention must be seen as requiring the penalisation and effective prosecution of any non-consensual sexual act, including in the absence of physical resistance by the victim*“). Tento obecný závěr pak Evropský soud pro lidská práva rozvádí v každém rozsudku s ohledem na konkrétní skutkové okolnosti té které věci (srov. např. bod 162 rozsudku ze dne 4. 12. 2003, *M. C. proti Bulharsku*, č. 39272/98, bod 56 rozsudku ze dne 19. 3. 2019, *E. B. proti Rumunsku*, č. 49089/10, bod

67 rozsudku ze dne 28. 5. 2020, *Z. proti Bulharsku*, č. 39257/17, nebo bod 68 rozsudku ze dne 13. 2. 2024, *X. proti Řecku*, č. 38588/21).

68. Popsaný závazek kriminalizovat a stíhat nekonsenzuální sexuální jednání je nutné vztáhnout pouze na úmyslné jednání, s nímž v příčinné souvislosti dochází k vážným zásahům do fyzické a duševní integrity oběti. Ani tato zásada však nebrání tomu, aby v konkrétních případech bylo určité individuální jednání právně posouzeno jako nedosahující společenské škodlivosti nezbytné pro stíhání a potrestání pachatele (srov. § 12 odst. 2 trestního zákoníku). Aniž by Ústavní soud chtěl bagatelizovat jakýkoliv druh nekonsenzuálního sexuálního jednání, obecnost jazykových prostředků užitých v Úmluvě, judikatuře Evropského soudu pro lidská práva a ostatně i českých trestních kodexech vyvolává podle jeho názoru nutnost individuálního posouzení trestnosti určité skupiny případů. Takový postup nechápe Ústavní soud jako protiústavní „dematerializaci“ trestné činnosti, jak namítaly stěžovatelky, nýbrž jako projev souhrnné aplikace ústavních principů [srov. např. náleze ze dne 11. 6. 2018, sp. zn. II. ÚS 1152/17]. Ostatně pojem „trestní obvinění“ podle čl. 6 Úmluvy vztahuje Evropský soud pro lidská práva rovněž na jiné druhy řízení (např. o přestupcích), což rovněž svědčí o povinnosti státu zvolit postup přiměřený konkrétnímu skutku. Podstatné podle Ústavního soudu je, aby Česká republika v obecné rovině umožnila trestní postih každého druhu nekonsenzuálního sexuálního jednání, kterým pachatel úmyslně a vážně zasahuje do fyzické nebo duševní integrity oběti.

69. Přezkoumal-li Ústavní soud výše uvedenými hledisky ustanovení § 185 trestního zákoníku, nedospěl k závěru, že Česká republika porušuje své závazky vyplývající z Úmluvy. Ze znění tohoto ustanovení je zjevné, že podřazení jakéhokoliv jednání pod některou z jeho dílčích skutkových podstat je závislé na výkladu neurčitých právních pojmů [srov. např. náleze ze dne 29. 5. 1997, sp. zn. III. ÚS 31/97]. Nejde však o neurčitost v míře porušující zásadu *nullum crimen sine lege certa*. Ústavní soud v minulosti připustil, že i trestní zákon může obsahovat pojmy, které vyžadují netriviální interpretaci [srov. např. náleze ze dne 28. 11. 2011, sp. zn. IV. ÚS 2011/10]. V takové situaci je nutné klást o to větší důraz na kvalitu ustálené praxe, která těmto pojmům dává konkrétní náplň. Ústavnímu soudu není znám (tím méně na podkladě projednávané věci) žádný druh nekonsenzuálního sexuálního jednání, zasahujícího významně do fyzické a duševní integrity oběti, který by nebylo pomocí ústavně konformního výkladu možné podřadit pod některou ze skutkových podstat zvláštní části trestního zákoníku. Podle ustálené praxe Ústavního soudu má ústavně konformní výklad zásadně přednost před zrušením právního předpisu [viz např. bod 169 nálezu ze dne 30. 6. 2015, sp. zn. Pl. ÚS 21/14]. Český zákonodárce tedy podle Ústavního soudu svůj závazek vytvořit rámec pro potírání a trestání porušování lidských práv v oblasti sexuální svobody naplnil tím, že vytvořil dostatečný hmotněprávní rámec, který její účinný postih umožňuje. Tím samozřejmě Ústavní soud nezpochybňuje legitimitu politických snah o přeformulování dané skutkové podstaty v zájmu větší určitosti a srozumitelnosti.

70. Dále se tedy bude Ústavní soud zabývat otázkou ústavně konformního výkladu § 185 trestního zákoníku.

VI.d Ústavně konformní výklad § 185 trestního zákoníku

71. Trestného činu znásilnění se v České republice dopustí ten, „*kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti*“. Uvedené ustanovení tak fakticky zakotvuje trestnost čtyř samostatných typů jednání. Každá z těchto norem přináší podle Ústavního soudu jistá výkladová úskalí, která jsou orgány činné v trestním řízení povinny překlentout ústavně konformním výkladem, mimo jiné respektujícím lidská práva obětí takového jednání.

72. Jak vyplývá z výše uvedeného, mělo by dané ustanovení (případně jiná ustanovení trestního zákoníku) být vykládáno tak, aby zakládalo trestní odpovědnost každého, kdo úmyslným nekonsenzuálním sexuálním jednáním vážně zasáhl do fyzické nebo duševní integrity oběti, chce-li Česká republika plnit své lidskoprávní závazky. Ústavní soud přitom hodnotí aplikační praxi tohoto ustanovení (resp. celého právního řádu) jako celku, a nikoliv výkladovou „správnost“ jeho částí. Ta spadá do kompetence orgánů činných v trestním řízení, neboť vztah mezi jednotlivými čtyřmi způsoby spáchání trestného činu znásilnění, které jsou *de iure* postaveny na roveň, není ústavněprávně relevantní.

73. Z uvedených důvodů tak Ústavnímu soudu nepřísluší provádět úplný výklad každého jednotlivého slova daného ustanovení a omezí své následující závěry jen na několik ústavněprávně relevantních výkladových zásad, relevantních ve věci stěžovatelek. Uvedené příklady jsou vždy vyjádřením určité abstraktní situace a nikoliv zaujetím konečného právního závěru k dané otázce, tím méně pak v dané trestní věci (viz bod 85).

74. Z hlediska ochrany práv obětí ústavní pořádek zapovídá, aby orgány činné v trestním řízení interpretovaly podmínky trestní odpovědnosti za závažné porušování lidských práv přehnaně zužujícím způsobem, tedy ve prospěch domnělých pachatelů, a tím jim fakticky zajišťovaly beztrestnost. Obecná výkladová zásada *in dubio pro libertate*, kterou lze běžně uplatnit kupříkladu v oblasti daňových nebo pořádkových deliktů, nelze v oblasti tvrdého jádra lidských práv aplikovat. Demokratický právní stát nemůže jedinci garantovat svobodu porušovat práva jiných (srov. obdobně čl. 17 Úmluvy). Výklad, který podmínky trestní odpovědnosti záměrně zužuje, je pochybením srovnatelným s legislativním deficitem, a může v důsledku vést k celospolečenskému snížení standardu ochrany lidských práv (např. v rozsudku ze dne 2. 3. 2017, *Talpis proti Itálii*, č. 41237/14, Evropský soud pro lidská práva úzce spojuje nedostatečný systém ochrany proti domácímu a sexuálnímu násilí s širším problémem diskriminace žen). O účinné ochraně lze proto hovořit jen tehdy, jsou-li všechna práva vzájemně vyvážena. Jejich nepřiměřená expanze v jedné oblasti může snadno vést k deformaci celého systému jejich ochrany.

75. K tomu je třeba připomenout, že žádná z obecně uznávaných zásad trestního práva nenutí stát, aby právní podmínky trestní odpovědnosti interpretoval co nejpříznivěji pro pachatele. Jedinou nepřekročitelnou mezí je na ústavní úrovni chráněný zákaz tzv. analogie v neprospěch pachatele. Lze-li však při pluralitě možných interpretací trestního zákona dospět na základě obecně uznávaných výkladových metod k závěru o vzniku trestní odpovědnosti za závažné porušení lidských práv, je nutné takový výklad upřednostnit, nebrání-li tomu jiná ústavní norma (např. *nullum crimen sine lege certa*, aplikace institutu amnestie, apod.). Ostatně v praxi se tzv. extenzivní výklad podmínek trestní odpovědnosti objevuje dokonce v oblastech, které se netýkají tvrdého jádra

lidských práv (z judikatury Nejvyššího soudu srov. např. bod 51 usnesení ze dne 29. 3. 2017, sp. zn. 5 Tdo 1106/2016, v teoretické rovině stanovisko trestního kolegia ze dne 11. 11. 2015, sp. zn. Tpjn 304/2014, přímo k výkladu pojmů skutkové podstaty znásilnění usnesení ze dne 8. 12. 2021, sp. zn. 4 Tdo 1233/2021). Ústavní soud si je vědom problému jasného rozlišení mezi extenzivním výkladem a tzv. analogií v praxi. Ani ten však nemůže bránit tomu, aby trestní právo poskytovalo dostupnou ochranu lidských právům obětí trestné činnosti.

76. Nelze-li ochranu právům obětí odepřít na základě přehnaně zužujícího výkladu ustanovení trestních zákonů, tím spíše její poskytnutí nemohou státní orgány odmítnout na základě podmínek, které v zákoně vůbec obsaženy nejsou.

77. Zároveň není možné opomíjet, že české trestní kodexy dávají orgánům činným v trestním řízení k dispozici celou řadu možných postupů vyvažujících případnou „tvrdost zákona“. Podle Ústavního soudu je v oblasti ochrany lidských práv preferovaným postupem přísná interpretace formálních podmínek trestní odpovědnosti (§ 13 odst. 1 trestního zákoníku) se současným individuálním hodnocením každého konkrétního skutku (např. při aplikaci § 12 odst. 2 trestního zákoníku). Normy trestního práva musí umožňovat postih každého druhu nekonsenzuálního sexuálního jednání zasahujícího závažně do fyzické či psychické integrity oběti (viz bod 68). Vztáhne-li tuto zásadu Ústavní soud k výkladu § 185 trestního zákoníku, vyvstávají podle něj v praxi následující výkladové a aplikační problémy související s projednávanou věcí.

78. V první řadě nelze trestní odpovědnost za znásilnění vyloučit z důvodu existence nebo naopak absence okolností, které nejsou v trestním zákoně obsaženy. V tomto směru zřejmě nejčastěji zmiňovanou je okolnost odporu oběti. Již pouhým jazykovým výkladem § 185 trestního zákoníku je podle Ústavního soudu zřejmé, že odpor oběti není podmínkou trestní odpovědnosti pachatele (a v některých typových případech ani být nemůže, například u tzv. absolutní bezbrannosti oběti). K opačnému závěru Ústavní soud nedospěl ani za použití jiných výkladových metod, ba právě naopak. Jakkoliv je zřejmé, že dispozice právní normy vyjádřená slovesem „donutit“ nutně předpokládá nějaký druh negativního mentálního vztahu donucované osoby k vnucené aktivitě, kladení odporu je podstatně závažnější formou takového vztahu. Nejenže taková podmínka by šla nepřipustně nad rámec zákona, ale navíc by přehlížela dynamiku mezilidských vztahů a situací (resp. vědeckých poznatků o ní), v nichž k páchání sexualizovaného násilí dochází. Okolnosti, za nichž je nekonsenzuální sexuální jednání často pácháno, totiž účinné projevení odporu (nebo i jen nesouhlasu) vylučují. Vázáním trestní odpovědnosti na tuto skutečnost, začasť pachatelem přinejmenším podvědomě využívanou, je typickým příkladem ústavně nepřijatelného potvrzování beztrestnosti závažného porušování lidských práv.

79. Zároveň si je Ústavní soud vědom, že otázka odporu a nesouhlasu oběti je začasť ne zcela srozumitelně dávána do souvislosti s problematikou dokazování některých znaků znásilnění, zejména úmyslu pachatele. Důkazní nouzi, z pochopitelných důvodů často doprovázející případy sexualizovaného násilí, je pak nutné posuzovat vždy striktně individuálně. Ústavní soud ani v nejmenším nezpochybňuje frekvencovanost důkazní nouze v praxi, stejně jako její jediný ústavně přijatelný výsledek, jímž je aplikace hodnotícího pravidla *in dubio pro reo*. Zároveň je však třeba trvat na co nejsrozumitelnějším oddělení závěrů právních (podmínek trestní odpovědnosti) a skutkových.

80. Smyslem uvedených úvah Ústavního soudu bylo upozornit na nepřijatelnost tendencí vytvářet paralelní pravidla, z nichž je pak v praxi dovozována absence trestní odpovědnosti pachatele. Nutnost řádného rozdělení skutkových a právních závěrů vyplývá rovněž ze snahy minimalizovat negativní dopady trestného činu a trestního řízení na oběť. Z odborné literatury vyplývá, že z hlediska prevence sekundární viktimizace se jako hlavní jeví aplikace principů tzv. procedurální spravedlnosti. Jinak řečeno, oběti obvykle významněji hodnotí, zda řízení jako celek probíhalo korektně, než jeho konečný výsledek [viz např. Čírtková, L., Vitoušová, P., *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. str. 16]. Výběr jazykových prostředků, které používají orgány činné v trestním řízení, tudíž přesahuje juristické „slovíčkaření“. Odůvodňováním svých postupů by neměly vytvářet falešný dojem, že systém právních norem (na rozdíl od konkrétních důkazních obtíží) je nakloněný v neprospěch obětí. Nelze podceňovat vliv volby procesních postupů na rozsah latentní kriminality, jejíž neodhalení nejen neviditelně ničí životy významné části společnosti, nýbrž umožňuje páchání dalších trestných činů (viz bod 42).

81. Další skutečností, jejíž absence nemůže bránit vzniku trestní odpovědnosti, je konkrétní pohnutka (neboli motiv) pachatele. Z normativního hlediska je i zde nejpodstatnější, že zákon žádný motiv (např. uspokojení pohlavního pudu) jako znak dané skutkové podstaty nepředpokládá (na rozdíl od jiných trestných činů). To nicméně nevyklučuje, aby určitý motiv pachatele mohl být u hraničních případů rozhodný pro stanovení trestnosti konkrétního skutku.

VIII.

Aplikace uvedených principů na případ stěžovatele

82. Širší rozsah shrnutí obecných závěrů v tomto nálezu byl podle Ústavního soudu namísto s ohledem na specifické okolnosti daného řízení. V první řadě je to samotný počet stěžovatelek, jejichž tvrzení o znásilnění podezřelým se týká odlišných situací. Jediným možným řešením je posoudit každý z těchto skutků zvlášť, což policejní orgán a státní zastupitelství učinily. *De facto* tak bylo napadeno pět rozhodnutí policejního orgánu, týkajících se pěti skutků, a deset rozhodnutí o opravných prostředcích proti nim. Proto i Ústavní soud považuje za nutné úvahy ke skutkům (a subjektivním právům) týkajícím se každé stěžovatelky pečlivě oddělit. Dalším důvodem je i skutečnost, že podle Ústavního soudu napadená rozhodnutí netrpí „souhrnnými“ ústavními deficity, kvůli kterým by bylo nutné je zrušit.

83. Přesto však na tomto místě považuje za nutné se alespoň stručně vyjádřit k některým obecnějším nedostatkům napadených rozhodnutí, které sice samy o sobě nepředstavují porušení základních práv a svobod stěžovatelek, avšak prohlubují dílčí pochybení uvedená níže.

84. V první řadě jde o stručnost napadených rozhodnutí vzhledem k tomu, že se týkají více poškozených a skutků. K tomu je třeba přičíst obsáhlou argumentaci uplatněnou stěžovatelkami ve stížnosti a podnětu k výkonu dohledu. Jakkoliv je i Ústavní soud toho názoru, že část této argumentace je zjevně nedůvodná, bylo podle něj vhodné na ní reagovat důkladněji, a to zvláště v přezkumných řízeních o opravných prostředcích stěžovatelek. Ústavní soud z nejrůznějších důvodů toleruje, je-li odůvodnění rozhodnutí

vydaného pod tlakem časových, organizačních či jiných okolností méně podrobné (srov. např. bod 53 nálezu ze dne 17. 10. 2023, sp. zn. III. ÚS 1664/23), má-li účastník možnost domoci se nápravy v řízení o opravném prostředku. S uvedeným souvisí rovněž malá přehlednost napadených rozhodnutí a ne zcela důsledné oddělení právních a skutkových úvah, které je v dané oblasti důležitým prvkem tzv. procedurální spravedlnosti (viz bod 80). Přistoupil-li již policejní orgán k vyloučení věci stěžovatelek ze společného řízení (viz bod 4), nabízí se otázka, zda by z hlediska ochrany jejich práv nebylo příležitější rozhodnout o každé stěžovatelce samostatným přehlednějším rozhodnutím.

85. Žádná úvaha Ústavního soudu a žádný jeho závěr nesmí být interpretovány jako závěr o vině nebo závěr o existenci důvodného podezření podezřelého. Proto jej ani nepřibrál jako účastníka řízení o ústavní stížnosti. Kompetence Ústavního soudu jsou vymezeny v čl. 87 Ústavy a on sám, vázán zásadou zákonnosti, si nemůže přisvojovat jiné pravomoci. Postavení účastníka řízení Ústavní soud nepřiznal identifikovanému podezřelému ani v minulosti (viz např. náleze ze dne 2. 3. 2015, sp. zn. I. ÚS 1565/14, náleze ze dne 9. 8. 2016, sp. zn. III. ÚS 1716/16, nebo náleze ze dne 10. 12. 2019, sp. zn. II. ÚS 1376/18). Předmětem řízení o ústavní stížnosti bylo posouzení, zda orgány činné v trestním řízení porušily ústavní práva stěžovatelek, přičemž Ústavní soud pochopitelně zohledňoval obsah spisového materiálu, který postojí podezřelého (předcházející vydání napadených rozhodnutí) obsahoval. Zrušením napadených rozhodnutí se právní postavení podezřelého nikterak nemění, zvláště nepřistoupil-li Ústavní soud ani ke zrušení napadeného usnesení policejního orgánu, nýbrž pouze rozhodnutí orgánů státního zastupitelství, vydaných z podnětu opravných prostředků stěžovatelek. Ochrana ústavních i zákonných práv podezřelého nadále zůstává povinností orgánů činných v trestním řízení (§ 2 odst. 4 trestního řádu a § 2 odst. 2 zákona o státním zastupitelství).

86. Dále Ústavní soud v duchu výše uvedených závěrů musí respektovat, že při posouzení důkazně „hraničních“ případů existuje určitá diskrece orgánů činných v trestním řízení ohledně volby dalšího procesního postupu. Toliko v důkazně jednoznačných situacích může Ústavní soud vytknout orgánům rozhodujícím v přípravné fázi celkový závěr o (ne)stíhání podezřelého. K tomu je však třeba poznamenat, že rozhodnutí o odložení věci fakticky nezakládá překážku věci rozhodnuté, neboť nebrání budoucímu stíhání (srov. čl. 40 odst. 5 Listiny *a contrario*). Orgány činné v trestním řízení mohou danou trestní věc kdykoliv znovu „otevřít“, dospějí-li k závěru, že nové skutkové okolnosti nebo právní skutečnosti (např. změna v judikatuře) opravňují zaujetí odlišného názoru.

VIII.a

K tvrzenému porušení práv první stěžovatelky

87. Nejprve považuje Ústavní soud za vhodné stručně shrnout skutek, jak jej popsala stěžovatelka a následné trestní řízení (pro podrobnější popis viz část II.). Ke skutku došlo v březnu 2016 během večírku v jejím bytě, kam podezřelého, kterého do té doby znala jen ze sociálních sítí, pozvala. Podezřelý se neúspěšně pokoušel celý večer navazovat kontakt s různými ženami. Stěžovatelka uváděla, že byla silně opilá a po určité době skončila sama ve svém pokoji s podezřelým, který jí začal líbat a osahávat. Následně zatarasil dveře nočním stolkem, což stěžovatelku zarazilo a vystrašilo. Ač si nepřála pohlavní styk, podezřelý na ní vykonal soulož, přičemž zneužil její opilosti a paralýzy ze strachu, kvůli kterým jeho jednání strpěla. Nedokázala říct, zda proti jednání podezřelého

slovně protestovala a zda se svlékla sama. Během pohlavního styku odešli z bytu všichni ostatní účastníci večírku.

88. Po vyhodnocení zajištěných důkazů dospěl policejní orgán k závěru, že není dáno důvodné podezření ze spáchání znásilnění, neboť stěžovatelka, ač nebyla iniciátorkou styku a podezřelý ji do něj „natlačil“, nebyla ve stavu bezbrannosti a nedokázala uvést, zda a jak dávala najevo svůj nesouhlas s jednáním podezřelého. Nebylo prokázáno, že by poškozená projevovala odpor či alespoň nevoli v míře, že by jejich překonání bylo možné považovat za donucení.

89. Stěžovatelčinu stížnost zamítlo dozorové státní zastupitelství s tím, že tvrzení obsažená ve stížnosti se významově podstatně liší od podaného vysvětlení. V něm není žádná zmínka ani o použití násilí, ani o vyjádření nesouhlasu s pohlavním stykem. Za násilí státní zastupitelství nemohlo považovat ani přisunutí stolku ke dveřím. Hodnotit takové jednání jako účelové vytvoření překážky v odchodu stěžovatelky z místnosti je podle státního zastupitelství pouhou spekulací. Stěžovatelka neznala důvod tohoto jednání podezřelého a neuvedla, že by jí jakkoliv bránilo v odchodu. Zároveň nebylo svědeckými výpověďmi prokázáno, že by byla v takovém stavu opilosti, aby šlo o bezbrannost. Ani ve stížnosti neuvedla, jakým násilným způsobem se měl podezřelý pohlavního styku domáhat. Uvádí pouze, že si jej nepřála, a přesto k němu došlo. Takto kusá výpověď, kterou nelze podpořit jiným důkazem, nemůže být důvodem zahájení trestního stíhání. Se všemi těmito závěry se bezvýhradně ztotožnilo i dohledové státní zastupitelství, které zároveň pro nadbytečnost odmítlo doplnění dokazování o zprávu z psychoterapie, neboť dopady události na stěžovatelku jsou zjevné. Od takového důkazu však nelze očekávat zjištění, zda byly tyto následky způsobeny nesporně bezohledným a ponižujícím chováním podezřelého anebo znásilněním.

90. Po posouzení všech výše uvedených okolností dospěl Ústavní soud k závěru, že orgány činné v trestním řízení neporušily stěžovatelčina ústavní práva. Slovní důraz na absenci stěžovatelčina odporu by se mohl jevit jako příklad výše uvedeného ústavně nekonformního výkladu trestní odpovědnosti pachatele znásilnění zahrnutím podmínek, které jdou nad zákonný rámec daného ustanovení. Takový právní názor by bylo nutné odmítnout. Totéž platí pro případný kategorický názor, že přisunutí nočního stolku ke dveřím není užitím násilí nebo vytvořením stavu bezbrannosti. Daná vyjádření však takto hodnotit nelze, neboť jde fakticky spíše o popis skutkových závěrů, byť postrádajících ideální kvalitu na úrovni srozumitelnosti (viz bod 80).

91. K posouzení samotných skutkových závěrů (při vědomí vlastní omezené role jejich přezkumu) považuje Ústavní soud za nutné zdůraznit, že těžištěm celé důkazní situace je výpověď stěžovatelky. Tu lze sice hodnotit jako tzv. hájitelné tvrzení, přesto však neposkytuje dostatečný základ pro zahájení trestního stíhání (blíže body 128 a násl.). Podle Ústavního soudu nebyla v dané věci porušena povinnost řádně hodnotit stěžovatelčinu výpověď s přihlédnutím k ostatním nepřímým důkazům v takové míře, aby to opravňovalo zásah Ústavního soudu. Přesto považuje Ústavní soud uvést k důkazní situaci následující.

92. Důkazní stav nelze podle Ústavního soudu hodnotit jako tzv. situaci tvrzení proti tvrzení [srov. např. nález ze dne 22. 6. 2016, sp. zn. I. ÚS 520/16]. Podezřelý se totiž k danému skutku fakticky vůbec nevyjádřil. Uvedl pouze „ano, se slečnou jsem měl pohlavní styk. Pamatuji si jen to, že to bylo konsenzuální, a pak jsem tam zůstal (...)“

(podání vysvětlení na č. 1. 41 spisu policejního orgánu). Podle protokolu policejní orgán na toto vyjádření nijak nenavázal, ačkoliv na svou otázku („*jak pohlavní styk vypadal?*“) odpověď nedostal. Pojem „konsenzuální“ není podle Ústavního soudu možné chápat jako popis děje, nýbrž jako jeho hodnotové posouzení. Z vysvětlení podezřelého tak nevyplývá žádný skutkový poznatek (např. z čeho usoudil na konsenzuálnost styku), který by umožnil „rozklíčovat“ kontext celé situace z hlediska posouzení jeho úmyslu. K tomu je nicméně třeba dodat, že zvláště podezřelý má při podávání vysvětlení právo doprovázet své odpovědi vlastními hodnotícími úvahami (čl. 40 odst. 3 Listiny), případně sdělení jakékoliv informace odmítnout (čl. 40 odst. 4 Listiny). Právě z toho důvodu nelze zaznamenanou absenci snahy policejního orgánu o bližší zjištění považovat za pochybení, a to zvláště v situaci, kdy podezřelý v průběhu podání vysvětlení již na několik otázek odmítl odpovídat. Na druhou stranu však nemůže jeho vyjádření logicky založit jakékoliv nové důvodné pochybnosti, neboť nepředstavuje skutkové tvrzení, stojící svým obsahem proti tvrzení stěžovatelky.

93. Důvodné pochybnosti však bylo možné dovést již ze samotné výpovědi stěžovatelky. Tu lze označit za hájitelné tvrzení, avšak rovněž za hlavní zdroj vzniklé důkazní nouze. Jedinou podstatnou konzistentní informací je popis jejích pocitů (nepřála si pohlavní styk), nikoliv však popis jednání zúčastněných, ani jeho kontext. Vyjádření obsahuje takové nejasnosti, příp. nesrovnatelnosti s předchozími vyjádřeními, že při absenci dalších důkazů fakticky vytváří důkazní nouzi, kterou lze vyhodnotit jedinečně podle pravidla *in dubio pro reo*. Ačkoliv nebyl zjištěn důvod nevěřit stěžovatelce, že pohlavní styk nechtěla, není spáchání znásilnění nezbytně jedinou možností, jak k němu mohlo dojít. Z popisu situace stěžovatelkou nelze ani dovést, zda se nacházela ve stavu bezbrannosti. Stěžovatelka si kupříkladu nevybavuje, jak v dané situaci s podezřelým komunikovali, anebo zda se vysvlékla sama. Tím samozřejmě Ústavní soud nepřenáší odpovědnost za jednání podezřelého na stěžovatelku. Trestní stíhání však musí být podloženo důkazy určité „kvality“, kterých se k vyjasnění popsání důkazní nouze nedostává. Nelze tedy vyloučit, že určité jednání, které si stěžovatelka nepamatuje (např. vysvléknutí se), nemohl podezřelý (alespoň v tzv. skutkovém omylu) vnímat jako vyjádření souhlasu s pohlavním stykem.

94. Orgány činné v trestním řízení se nespokojily pouze s vysvětlením stěžovatelky, aby v něm hledaly jakýkoliv náznak rozporu, ale konfrontovaly jeho obsah s dalšími důkazy (zejména vysvětleními svědků a komunikací mezi stěžovatelkou a její kamarádkou). Z toho vyplynulo, že popis událostí se v jednotlivých důkazech lišil, což policejní orgán musel nezbytně zohlednit. Stejně tak nebylo možné ustanovit pravděpodobný vztah příčinné souvislosti mezi „zabarikádováním“ pokoje nočním stolkem a úmyslem podezřelého znásilnit stěžovatelku. To potvrdila nejen samotná stěžovatelka při podání vysvětlení, ale především obsah zpráv mezi stěžovatelkou a její kamarádkou. Názory zmocněnkyně poškozených obsažené ve stížnosti, že zatarasení dveří mělo vedle paralýzy stěžovatelky rovněž účel zabránění přístupu pomoci stěžovatelce, je příkladem výše zmíněného předsudečného hodnocení důkazů.

95. Ústavní soud tudíž nemůže vytknout napadeným rozhodnutím závěr, že podezřelý do pohlavního styku stěžovatelku zjevně natlačil, ale nelze jednoznačně stanovit, že se tak stalo násilím, pohrůzkou nebo zneužitím bezbrannosti. Jiný způsob nátlaku nenaplnuje skutkovou podstatu trestného činu znásilnění. Závěry napadených rozhodnutí neobsahují podle Ústavního soudu jakékoliv předsudečné názory poškozující stěžovatelku. Prožitky stěžovatelky nejsou zpochybňovány co do jejich oprávněnosti. Dezinterpretace závěrů

napadených rozhodnutí ve směru přenášení odpovědnosti za případné znásilnění na stěžovatelku je podle Ústavního soudu zjevný excés. Podstatou závěrů napadených rozhodnutí je aktuální nemožnost prokázat tvrzení stěžovatelky v důsledku důkazní nouze, ke které přispělo (podle jejího vlastního přiznání) i stěžovatelčino ovlivnění alkoholem. Jde o hodnocení skutkové, a nikoliv normativní, které by dovozovalo potenciální vinu kohokoliv.

96. Ústavní soud ve své judikatuře opakovaně odmítl postup, který mohl u obětí trestné činnosti zbytečně zvyšovat riziko tzv. druhotné újmy (srov. např. nález ze dne 27. 6. 2023, sp. zn. I. ÚS 1222/22). Rozumí tomu, že objektivní stav důkazní nouze, tedy faktická nemožnost potvrdit pravdivost vlastních veřejných tvrzení, může vyvolávat negativní pocity frustrace a nespravedlnosti u každého účastníka řízení. Takové riziko platí tím spíše u oběti domáhající se ochrany proti sexuálnímu násilí fyzicky i společensky mocnějšího člověka, jejíž vystoupení z intimní oblasti vyžaduje mimořádnou dávku osobní odvahy a sebezapření. O to více je nutné apelovat na orgány činné v trestním řízení, aby ve své činnosti posilovaly prvky procedurální spravedlnosti (viz bod 80). Problém hodnocení výpovědí obětí daného druhu kriminality se podle Ústavního soudu částečně prohlubuje v důsledku ustálené praxe nepožizování nahrávek vypovídajících osob nebo jejich nezaložení do spisu, které by oprávněným osobám umožnily přesněji ověřit význam slov zachycených v protokolu (k problematice hodnocení protokolů o výpovědích srov. např. bod 15 a násl. nálezu ze dne 28. 11. 2023, sp. zn. III. ÚS 1619/23). V době, kdy i státní orgány vydávají nemalé úsilí na virtuální prezentaci i zcela banálních aspektů své činnosti, není podle Ústavního soudu požadavek pořízení alespoň zvukových nahrávek výpovědí obětí závažné trestné činnosti nikterak přehnaný.

97. Konečně, jde-li o rozsah provedeného dokazování, neshledal ani zde Ústavní soud podstatné pochybení. Stěžovatelka se domáhala doplnění dokazování výsledkem novinářů, kteří kauzu jako první zpracovávali, a případně přehráním nahrávek, které za tím účelem pořídili, vlastním dodatečným výsledkem a zprávou z psychoterapie. S posledním důkazním návrhem se zcela dostatečně vypořádalo městské státní zastupitelství (srov. str. 17 napadeného vyrozumění).

98. Ostatní důkazní návrhy sice orgány činné v trestním řízení výslovně nezamítly, to však podle Ústavního soudu není důvodem pro zrušení napadených rozhodnutí. Jde-li o výslech novinářů, pak není zcela zjevné, jakou skutečnost, která doposud nebyla jednoznačně prokázána, by měly potvrdit nebo vyvrátit. Jde-li o obsah nahrávek, pak se orgány činné v trestním řízení spokojily s jeho zaznamenáním v médiích (srov. např. str. 17 napadeného vyrozumění), což nelze hodnotit jako postup zjevně nesprávný (ostatně ani stěžovatelka proti němu v ústavní stížnosti nebrojí), přestože by seznámení se s těmito nahrávkami umožnilo orgánům činným v trestním řízení (a případně například znalcům nebo obhajobě) získat komplexnější obraz o vyjadřování poškozených, ať už ve prospěch nebo neprospěch podezřelého. Zároveň považuje Ústavní soud za vhodné doplnit, že důkaz takovou nahrávkou netrpí v obecné rovině žádnou procesní vadou. Je však nezbytné jej hodnotit s přihlédnutím k jeho povaze, okolnostem jeho pořízení a nemožnosti obhajoby do jeho pořízení zasahovat. I proto není podle Ústavního soudu nezbytně nutné takový důkaz v obdobných případech provádět. Jde-li o doplňující výslech stěžovatelky, pak ani k němu nebyly orgány činné v trestním řízení povinny přistoupit. Stěžovatelka se jej domáhá k odstranění některých nejasností v její výpovědi. To však učinila v odůvodnění stížnosti a podnětu k výkonu dohledu.

99. Z uvedených důvodů považuje Ústavní soud za nerozhodné, že některé detaily skutkového děje nebyly zřejmě policejním orgánem zjišťovány [ze spisu například nevyplývá snaha o bližší zachycení rozměrů pokoje a jeho vybavení (zejména zmíněného nočního stolku) pro lepší představu o průběhu večera], neboť ani stěžovatelka jejich relevanci pro celkovou důkazní situaci netvrdí (domáhá se odlišného hodnocení provedených důkazů). Proto Ústavní soud nespátřuje v postupu orgánů činných v trestním řízení porušení ať už kogentních procesních norem nebo zásady účinného vyšetřování sexualizovaného násilí.

100. Ze všech uvedených důvodů Ústavní soud shledal, že napadenými rozhodnutími nedošlo k porušení stěžovatelčiných základních práv a svobod, pročez ústavní stížnost v části týkající se první stěžovatelky zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud neshledal, že by orgány činné v trestním řízení neprovedly v dané věci účinné vyšetřování, zvolily nesprávný procesní postup nebo dokonce postup způsobující nadbytečnou sekundární viktimizaci, ústavně nekonformním způsobem aplikovaly ustanovení trestních předpisů, anebo dospěly k závěrům, které by byly v extrémním rozporu s obsahem provedených důkazů (viz bod 46). Určité nedostatky ve „stylu“ odůvodnění nelze podle Ústavního soudu chápat jako porušení stěžovatelčiných práv, které by odůvodňovalo zrušení napadených rozhodnutí (viz bod 84).

VIII.b

K tvrzenému porušení práv druhé stěžovatelky

101. Stěžovatelka uvedla, že k jejímu znásilnění došlo v bytě, kde byla spolu se svou kamarádkou, podezřelým a jeho kamarádem. Pokusy podezřelého o líbání fyzicky i verbálně odmítala, ale rozhodla se v bytě přespát, neboť tam chtěla přespát její kamarádka, u níž měla původně přenocovat. Šla se tedy před spaním osprchovat, načež do sprchy nečekaně vstoupil nahý podezřelý s nasazeným kondomem a začal jí osahávat. Minimálně třikrát důrazně odmítla pohlavní styk, avšak podezřelý na to nereagoval, po určité době si ji k sobě přitáhl a vsunul do ní penis. Znovu se ohradila, avšak fyzického odporu nebyla schopna pro zjevnou fyzickou převahu podezřelého, který navíc svým tělem zablokoval vstup do sprchy. Po chvíli zanechal svého jednání a „*naštvaně odešel*“. Okamžitě po činu naléhala na svou kamarádku a z bytu odešly.

102. Policejní orgán dospěl k závěru, že podezřelý svým jednáním nenaplnil skutkovou podstatu znásilnění. Stěžovatelčinu výpověď žádný další důkaz nepodporuje. Naopak další dvě osoby přítomné v bytě uvedly, že situaci mezi podezřelým a stěžovatelkou interpretovaly jako schylování se k intimnostem. Stěžovatelčina kamarádka uvedla, že iniciátorkou odchodu z bytu byla ona, a nikoliv stěžovatelka. Ze zajištěné komunikace vyplývá naštvání podezřelého, že dívky odešly, načež se mu stěžovatelka omlouvá a domlouvá si s ním další schůzku. Na explicitní sexuální návrh podezřelého, doprovazený dovětkem „*musíš souhlasit*“, reaguje stěžovatelka větou „*a copak já včera nesouhlasila?*“. Z provedených důkazů není podle policie možné učinit jednoznačný závěr, jak mohl chování stěžovatelky hodnotit podezřelý. Pohlavní styk ukončil ve chvíli, kdy pochopil, že je stěžovatelce nepřijemný.

103. Se závěry policejního orgánu se ztotožnilo i dozorové státní zastupitelství. Vysvětlení stěžovatelky v některých částech odporuje zejména výpověď její kamarádky,

u níž nebyl shledán žádný důvod vypovídat nepravdivě. Navíc je její výpověď potvrzena zajištěnou elektronickou komunikací.

104. Dohledové státní zastupitelství neshledalo v uvedených závěrech žádné pochybení. K interpretaci právních podmínek spáchání znásilnění uvedlo, že stěžovatelčin popis události neodpovídá popisu objektivní stránky trestného činu znásilnění. Poškozená sice verbálně vyjádřila nesouhlas s jednáním podezřelého, který ji překvapil ve sprše, začal ji osahávat a následně na ní vykonal pohlavní styk, současně však nepopisuje jednání poškozeného, které by se dalo považovat za násilí, neboť odpor ve fyzické rovině nekladla. Poškozená popisuje stav určité paralýzy, který ale nelze zaměňovat za stav bezbrannosti, který zcela zabraňuje oběti užít své vůle. Judikatura pak pracuje i se situací, kdy oběť vyjadřuje svůj nesouhlas polohou těla v pasivní obranné pozici, kdy pachatel musí oblohu oběti násilím změnit, aby mohl pohlavní styk vykonat, o takovou situaci zde však také dle popisu poškozené nešlo.

105. K důkazní situaci státní zastupitelství uvedlo, že o spáchání trestného činu nesvědčí ani žádné důkazy, ačkoliv nelze pochybovat, že setkání s podezřelým, chovajícím se zcela nevhodným způsobem, bylo otřesným zážitkem. Ani policie, ani státní zastupitelství neuzavřely své vyšetřování tím, že stěžovatelka lže. Ponižující jednání podezřelého však nenaplnilo znaky znásilnění. Ani nový důkaz e-mailem svědkyně (přítomné se stěžovatelkou daný večer v bytě podezřelého), v kterém připustila, že „byla ten večer taky znásilněna“, nesvědčí o tom, zda se podezřelý svým jednáním vůči stěžovatelce dopustil znásilnění. Svědkyně zřejmě chápe pojem znásilnění (podobně jako stěžovatelka) odlišně než zákonodárce.

106. Po přezkoumání všech uvedených okolností dospěl Ústavní soud k závěru, že orgány činné v trestním řízení neporušily stěžovatelčina ústavní práva. Z hlediska kasačních možností Ústavního soudu je v dané věci klíčové, že policejní orgán a dozorové státní zastupitelství oprávněně dospěly k závěru o existenci důkazní nouze, resp. rozporů mezi klíčovými důkazy, které jsou takové povahy, že nelze dostatečně důkazně podložit zahájení trestního stíhání. Orgány činné v trestním řízení postupovaly v souladu se zásadou *in dubio pro reo*, což je jediný možný ústavně konformní postup. Ústavní soud, který ani nemá možnost seznámit se s autentickou podobou důkazů (zejména svědeckých výpovědí), nemůže přesvědčovat ostatní státní orgány, že jejich pochybnosti o skutkovém stavu jsou nemístné. Nadto Ústavní soud nemůže přisvědčit stěžovatelce, že důkazní situace je v její věci jednoduchá a existence důvodného podezření je jednoznačně prokázána. Skutkové závěry, k nimž dospěly orgány činné v trestním řízení, nejsou v extrémním rozporu s obsahem provedených důkazů, ani nejde o závěry jakkoliv předsudečné.

107. Vrácení věci orgánům činným v trestním řízení toliko za účelem „doplňujících vysvětlení“ by Ústavní soud považoval za formalistický a nevhodný postup. Ani v případě druhé stěžovatelky se již nenabízelo provedení žádného významného důkazu (k otázce hodnocení znaleckých posudků v trestním řízení viz bod 148).

108. Ze všech uvedených důvodů Ústavní soud shledal, že napadenými rozhodnutími nedošlo k porušení stěžovatelčiných základních práv a svobod, pročež ústavní stížnost v části týkající se druhé stěžovatelky zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

VIII.c

K tvrzenému porušení práv třetí stěžovatelky

109. Třetí stěžovatelka se s podezřelým setkala v srpnu 2017 ve vlaku do Rumunska a náhodou s ním sdílela kupé. Podle jejího vyjádření si podezřelý „*záměrně sedl*“ mezi ni a její kamarádku, choval se nevhodně a začal stěžovatelku osahávat na vnitřní straně stehů a opakovaně vznášet vulgární sexuální návrhy, které stěžovatelka explicitně odmítala (proti jeho chování se ohradila i stěžovatelčina kamarádka). Přesto jí podezřelý dále sahal na stehna a dvakrát se přes legíny dotknul i pohlavních orgánů. Dala si proto na klín tašku, čímž nejhoršímu chování zabránila. Druhý den měla od jeho dotyků na stehně modřiny.

110. Popsané jednání bylo podle policejního orgánu prokázáno (vysvětlením stěžovatelčiny kamarádky, jakož i fotografiemi modřin a ruky podezřelého mezi stehny stěžovatelky). Nejde podle něj však ani o spáchání znásilnění, ani jeho pokusu. Lze usuzovat, že podezřelý se chtěl stěžovatelku dotýkat na intimních partiích, čemuž však zabránila. Jeho cílem bylo zjevně přesvědčit stěžovatelku k pohlavnímu styku. Podezřelý nikterak neomezoval stěžovatelku v její osobní svobodě. Stěžovatelka s ním nebyla o samotě a nenacházela se v bezvýhodné situaci. Z kupé mohla odejít. Neučinila chování podezřelému přítrž (podle svých slov nechtěla vyvolávat dramata), pročež mu lze jen stěží prokázat úmyslné zavinění. Jednání podezřelého lze hodnotit jako přestupek, avšak odpovědnost za něj již zanikla uplynutím promlčecí doby.

111. Dozorové státní zastupitelství dospělo k závěru, že dotyky podezřelého na intimních partiích nelze považovat za pohlavní styk. Zároveň nešlo ani o pokus násilného vynucení pohlavního styku. Dané jednání nelze kvalifikovat ani jako trestný čin výtržnictví, za jehož spáchání by trestní odpovědnost podezřelého zanikla v důsledku uplynutí promlčecí doby.

112. Podle dohledového státního zastupitelství jednání podezřelého nedosáhlo intenzity požadované trestním zákoníkem. Mělo spíše povahu obtěžujícího přesvědčování a nátlaku na poškozenou, aby s pohlavním stykem souhlasila. Cílem podezřelého zřejmě nebylo dosáhnout pohlavního styku v kupé plném lidí. Záměr podezřelého spočíval spíše ve vyvolání zájmu o pohlavní styk, nikoliv v pohlavním uspokojení. Osahávání na vnitřní straně stehů lze jen stěží označit za pohlavní styk, a to i za situace kdy mělo dojít k letnému dotyku na genitáliích.

113. Po posouzení všech výše uvedených okolností dospěl Ústavní soud k závěru, že napadenými rozhodnutími nedošlo k porušení stěžovatelčinych ústavních práv.

114. V případě stěžovatelky není nikterak zpochybňován skutkový stav (policejní orgán i dozorové státní zastupitelství vzaly výslovně za prokázané, že ke stěžovatelkou popisovanému jednání došlo), pročež se Ústavní soud nadále omezí pouze na úvahy stran právního hodnocení tohoto jednání.

115. Jakkoliv i v případě třetí stěžovatelky lze závěrům napadených rozhodnutí vytknout značnou stručnost (bod 84), nedosahuje tento deficit úrovně nepřezkoumatelnosti. Z napadených rozhodnutí je zřejmé, že orgány činné v trestním řízení vyhodnotily jednání podezřelého nejen jako protiprávní, nýbrž dokonce jako trestné ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Pod pojem trestního obvinění, jak je chápán v judikatuře Evropského

soudu pro lidská práva, lze zahrnout rovněž řízení o přestupcích (viz bod 68). Odpovědnost za tento delikt však již zanikla uplynutím promlčecí doby [srov. § 29 písm. a) zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů]. Úpravu promlčení deliktů odpovědnosti pachatele přitom nelze považovat v obecné rovině za protiústavní, a to ani u závažných trestných činů.

116. Podle Ústavního soudu je zřejmé, že protiprávní jednání podezřelého, které vzaly orgány činné v trestním řízení za prokázané, se z hlediska závažnosti pohybuje nanejvýš na spodní hranici druhů jednání běžně v praxi naplňujících skutkovou podstatu znásilnění, případně jiných skutkových podstat. Provedly-li orgány činné v trestním řízení autonomní vyhodnocení daného skutku jako nedosahujícího intenzity trestného činu, nepřekročily tím hranice dané jim ústavním pořádkem. Uvedly-li ve svých rozhodnutích souhrn skutkových okolností, které činily dané jednání specifickým (místo, průběh, přítomnost dalších osob), nespátřuje v tom Ústavní soud přenášení viny na stěžovatelku, nýbrž popis kontextu dané situace, který je pro správnou právní kvalifikaci skutku v „hraničních“ případech klíčový (srov. bod 68).

117. Lze tedy uzavřít, že závěr napadených rozhodnutí o spáchání přestupku je z ústavněprávního hlediska udržitelný. Výběr mezi různými potenciálními kvalifikacemi deliktů jednání významně přesahuje roli Ústavního soudu. Ten by mohl označit zvolenou právní kvalifikaci za neudržitelnou v případech zjevně ústavně nekonformního výkladu příslušných právních předpisů. K takové situaci však u třetí stěžovatelky nedošlo.

118. Ze všech uvedených důvodů Ústavní soud shledal, že napadenými rozhodnutími nedošlo k porušení stěžovatelčiných základních práv a svobod, pročez ústavní stížnost v části týkající se druhé stěžovatelky zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

VIII.d

K tvrzenému porušení práv čtvrté stěžovatelky

119. Stěžovatelka ve svém vyjádření na policii popsala dva skutky. Po první schůzce s podezřelým se od něj nechala pozvat na byt (šla na záchod), kde se na ní přes její odpor vrhnul a začal jí svlékat (šaty a silonky). Jeho jednání zastavila až lež o stěžovatelčině probíhající menstruaci. Následně navázali intimní vztah, avšak při každém pohlavním styku trvala přes neustálé naléhání podezřelého na použití kondomu, neboť se bála nějaké nemoci. V říjnu roku 2015 měla s podezřelým naposledy konsenzuální pohlavní styk. Když byla k podezřelému zády, tak si potají kondom sundal a ona si všimla, že jej má v ruce. Stěžovatelka se proti tomu hlasitě ohradila, načež se setkala s výsměchem. S „ospravedlněním“, že „*ted' už je to stejně jedno*“ podezřelý pokračoval v souloži. Stěžovatelka byla z jeho jednání v šoku a cítila se hrozně zneužitá. Následně v průběhu roku 2016 ji podezřelý elektronicky kontaktoval, aby zjistil důvod ochlazení jejich vztahu. Stěžovatelka po něm žádala omluvu, které se jí však nedostalo (podezřelý styk bez kondomu popřel). V roce 2019 nebo 2020 se stěžovatelka setkala s tehdejší partnerkou podezřelého, která jí sama sdělila, že ví od podezřelého, co jí provedl a že ho to hrozně mrzelo a hrozně se za to kál.

120. Policejní orgán dospěl v dané věci k závěru, že sundáním kondomu nenaplnil podezřelý znaky skutkové podstaty trestného činu. Stěžovatelka nejprve sice řekla, ať toho nechá, ale následně (dle vlastních slov) „*to už nechala být*“. Nesouhlas stěžovatelky nepřekonal podezřelý užitím násilí, přičemž stěžovatelka svůj nesouhlas neprojevovala v takové míře, aby bylo možné hovořit o donucení. Prvnímu z obou popsanych skutků se policejní orgán vůbec nevěnoval.

121. Dozorující státní zastupitelství dospělo k závěru, že jednání podezřelého nedosahuje intenzity pokusu znásilnění, o čemž svědčí samotné vnímání situace stěžovatelkou. Jednání spočívající v sundání kondomu podle něj správně posoudil policejní orgán. Takové jednání nazvalo primitivní reakcí nezralého jedince, nikoliv sofistikovaným uváděním do stavu bezbrannosti.

122. S těmito závěry se plně ztotožnilo rovněž dohledové státní zastupitelství, které posun ve vnímání situace dává do souvislosti s medializací celé kauzy. Sundání kondomu proti vůli partnera nelze podle státního zastupitelství v České republice považovat za trestné. Stěžovatelka se nenacházela ve stavu bezbrannosti. Jde-li o první popsané jednání, svědčí o jeho nižší závažnosti pocity samotné stěžovatelky. Neexistuje jeden standardizovaný způsob sexuálního chování a určitá forma nátlaku se může objevit. Doplnění dokazování nahrávkami novinářů vyrozumění označilo za nadbytečné, neboť na jejich podkladě (jako neprocesních vyjádřeních) nelze postavit trestní odpovědnost.

123. Po zvážení výše uvedených okolností dospěl Ústavní soud k závěru, že orgány činné v trestním řízení porušily stěžovatelčina ústavní práva.

124. Jde-li o první popisované jednání (sundávání silonek na první schůzce) ztotožňuje se Ústavní soud s názorem obou státních zastupitelství, že uvedené jednání nelze hodnotit ani jako bezprostředně směřující k dokonání trestného činu (násilné donucení k pohlavnímu styku), ani jako prokazatelně spáchané v úmyslu trestný čin spáchat (srov. § 21 odst. 1 trestního zákoníku *a contrario*). Opačná hodnotící zkratka by podle Ústavního soudu byla v trestním právu nepřijatelná, *nota bene* v neprospěch pachatele. Ačkoliv je tedy popis situace stěžovatelkou značně neurčitý (viz níže), není vzhledem k výše uvedenému nezbytné řešit jeho doplnění jako u druhého popisovaného jednání.

125. Co se týče jednání spočívajícího v nekonsenzuálním sundání kondomu, je v první řadě třeba odmítnout kategorický a neodůvodněný závěr o netrestnosti takového jednání. Z judikatury a odborné literatury nezjistil Ústavní soud žádný důvod či ústavně konformní argument, kvůli kterému by vyslovení souhlasu s určitou sexuální aktivitou mělo vylučovat trestní odpovědnost pachatele, který oběť donutí (užití násilí nebo využitím bezbrannosti) k sexuální aktivitě podstatně odlišné. V napadeném vyrozumění v tomto směru žádné vysvětlení není (zároveň není zřejmé, proč by nekonsenzuální sundání kondomu mělo být součástí „sofistikovaného“ uvedení v bezbrannost).

126. Při posouzení toho, zda jsou pohlavní styky s kondodem a bez něj podstatně odlišné, je podle Ústavního soudu nutné především zohlednit běžný účel užívání tohoto prostředku. Ať je jím zabránění těhotenství nebo ochrana před pohlavně přenosnými chorobami, je jeho použití součástí sexuální autonomie jednotlivce a ochrany kvality jeho života v oblastech chráněných ústavním pořádkem (rodinný život podle čl. 10 odst. 2 Listiny a fyzická integrita podle čl. 7 Listiny). Nelze se přitom spokojit s argumentem, že nenastane-li žádný z nechtěných negativních následků, je ochraně těchto hodnot učiněno

za dost. Snaha o jejich prevenci totiž může stát v samotném základu souhlasu partnera se sexuální praktikou. S atributem bezpečnosti, jakožto potenciálně klíčovým prvkem pohlavního života, pak úzce souvisí i významný posun v aspektu jeho prožívání. Jinak řečeno, je-li pohlavní život jednotlivců v dnešním světě spojen primárně s prožíváním příjemných pocitů a naplňováním mezilidských vztahů (což bere Ústavní soud jako notorietu, známou rovněž zákonodárci), může mít vnucení potenciálně riskantní aktivity, jejíž vyloučení bylo podmínkou pohlavního styku, zásadní vliv na psychické prožívání celé události (včetně pocitu fyzického ohrožení), a tím zasahovat do duševní integrity dotčené osoby. Již z uvedených důvodů je podle Ústavního soudu nutné vycházet ze zásady, že vynucený pohlavní styk bez použití kondomu představuje oproti konsenzuálnímu styku s použitím kondomu samostatnou a odlišnou kategorií pohlavního styku, relevantní pro interpretaci § 185 trestního zákoníku.

127. Uvedený nesprávný právní názor dohledového státního zastupitelství by však sám o sobě nemusel být důvodem vyhovění Ústavní soud stížnosti, neboť v napadených rozhodnutích jsou přítomny rovněž odlišné argumenty a hodnocení skutkového stavu. Ústavní soud tedy přistoupil k přezkumu způsobu, jakým orgány činné v trestním řízení k těmto závěrům dospěly.

128. Jak vyplývá z ustálené a výše vyjmenované judikatury (viz bod 41), podstatou práva na účinné vyšetřování je nárok na postup ověřující to, zda na základě tzv. hájitelného tvrzení oběti lze prošetřit bližší okolnosti popisovaného jednání a podle jeho výsledků zvolit odpovídající právní postup (např. zahájení trestního nebo přestupkového stíhání podezřelého). Jakousi „předfází“ účinného vyšetřování tak musí být posouzení toho, zda tvrzení domnělé oběti lze považovat za hájitelné.

129. Institut hájitelného tvrzení Ústavní soud ve zkratce charakterizoval jako takové tvrzení, které není zcela nedůvěryhodné a nepravděpodobné, je možné i časově, je dostatečně konkrétní a v čase neměnné [srov. např. nálezy ze dne 27. 10. 2015, sp. zn. I. ÚS 860/15, nálezy ze dne 24. 5. 2016, sp. zn. I. ÚS 1042/15, nebo nálezy ze dne 17. 10. 2017, sp. zn. II. ÚS 1398/17]. Naplnění uvedených atributů hájitelného tvrzení je nutné posuzovat v každém řízení individuálně. Jen těžko lze stanovit jakékoliv exaktní hranice takovým vlastnostem tvrzení, jakými jsou důvěryhodnost nebo konkrétnost.

130. V takové normativní situaci vyvstává podle Ústavního soudu do popředí otázka, jaké jsou povinnosti orgánů činných v trestním řízení v situaci, kdy spontánní tvrzení oběti o spáchání sexuálně násilného trestného činu nedosahuje například potřebné úrovně konkrétnosti. Odpověď na tuto otázku se bude podle Ústavního soudu lišit podle okolností konkrétních případů a tvrzení domnělých obětí.

131. Na jedné straně je třeba vycházet z toho, že od významné části obětí sexuálního násilí (kupříkladu mladých osob bez dostatečných zkušeností jak v oblasti pohlavního života, tak trestního řízení) nelze spravedlivě očekávat, že dokáží spontánně popsat závažný zásah do své fyzické a duševní integrity přesně tak, aby pro účely trestního řízení obsahoval všechny podstatné informace. Kromě pochopitelné neznalosti toho, co je z hlediska trestní odpovědnosti relevantní, jim v úplném, faktickém popisu mohou bránit některé přirozené duševní pochody (např. snaha o vytěsnění některých momentů) nebo pouhý stud (doprovázený potenciálním omylem o nedůležitosti některých okolností). Odmítnout poskytnutí trestněprávní ochrany všem obětem sexuálního násilí, jejichž

tvrzení nesplňují dokonale všechny uvedené podmínky hájitelného tvrzení, by podle Ústavního soudu porušovalo popsané lidskoprávní závazky státu.

132. Na druhé straně nemůže orgán přijímající tvrzení oběti (zpravidla policie) z různých důvodů (mimo jiné pro budoucí posouzení věrohodnosti) klíčové okolnosti „vymýšlet“ za oběť, nabízet jí možné scénáře skutkového děje, klást sugestivní otázky apod.

133. V situacích potenciálně závažných tvrzení, která však nejsou zcela srozumitelná nebo konkrétní, by žádoucím postupem mělo být, že vyslýchající poskytnou prostřednictvím nenávodných otázek či výzev vypovídajícímu možnost upřesnit své tvrzení tak, aby si mohl udělat o popisovaném skutkovém ději co nejjasnější představu (v částech relevantních pro trestní řízení). Teprve z ní je totiž možné odvodit jakékoliv právní hodnocení předmětného jednání.

134. V daném případě orgány činné v trestním řízení nepostupovaly popsaným způsobem a stěžovatelčino tvrzení ponechaly značně neurčité. Tím se její situace odlišuje od předchozích stěžovatelek, neboť neurčitost tvrzení první stěžovatelky bylo možné připsat deficitům její paměti a tvrzení druhé a třetí stěžovatelky byla vyhodnocena jako určitá alespoň v takové míře, aby orgány činné v trestním řízení mohly vyřešit otázku naplnění podmínek trestní odpovědnosti podezřelého. Popis události stěžovatelkou (viz č. l. 183 až 186 spisu policejního orgánu) však nedává podle Ústavního soudu možnost učinit si o průběhu popisovaného pohlavního styku jasnou představu. Tomu pak odpovídá zcela neurčitý popis situace v usnesení o odložení věci. Z něj lze sice seznat, že policejní orgán si o průběhu pohlavního styku učinil přibližnou představu, avšak není zřejmé, o jaké (nejednoznačné) části obsáhlého stěžovatelčina tvrzení ji opřel. K tomu je třeba doplnit, že Ústavní soud vycházel pouze ze zachyceného stěžovatelčina vyjádření v protokolu o podání vysvětlení. Pokud její vysvětlení nebylo řádně zaznamenáno nebo si policejní orgán učinil představu o skutkovém ději na základě jiného (ve spise nezaznamenaného) úkonu, trpí tím jeho postup jiným ústavně relevantním deficitem, znemožňujícím přezkum jeho činnosti orgány státního zastupitelství a Ústavním soudem. Trpí-li popis posuzovaného jednání deficitem neurčitosti v takové míře, jako v případě stěžovatelky (bod 11 usnesení obvodního státního zastupitelství), je podle Ústavního soudu nutné dospět k závěru o nesplnění povinnosti účinného vyšetřování, neboť není ani zřejmé, jaké jednání bylo vyšetřováno.

135. Kupříkladu není podle vnímání Ústavního soudu z obsáhlého vyjádření stěžovatelky zřejmé, zda pohlavní styk bez kondomu probíhal ještě předtím, než jej stěžovatelka spatřila sundaný v ruce podezřelého, zda „výměna názorů“ na pokračování aktu probíhala během trvání soulože, zda ještě během konverzace podezřelý stěžovatelku „zavalil“, nebo zda stěžovatelka nějak navenek projevila svůj psychický stav vyjádřený slovy „nechala jsem to být“. Tyto pouze příkladmo uvedené okolnosti mohou mít podle Ústavního soudu vliv na posouzení trestní odpovědnosti podezřelého (například pro řádné objasnění existence či absence seznatelné bezbrannosti stěžovatelky). Stěžovatelka se ve svém popisu mnohem více zaměřila na své vnitřní prožívání a zpracování situace (zřejmě v domnění jejich důležitosti), které je však z hlediska naplnění podmínek trestní odpovědnosti zásadně irelevantní. To však podle Ústavního soudu nebránilo policejnímu orgánu pokusit se zaměřit stěžovatelčinu výpověď na průběh skutkového děje, aniž by tím snižoval její případnou důkazní hodnotu. Zda (ne)bylo stěžovatelčino soustředění na danou věc možné (např. pro silné psychické rozrušení), nelze z protokolu seznat.

136. Bez popsaného postupu není možné stěžovatelčino tvrzení právně posoudit a v návaznosti na to zvolit další procesní postup. Důležitost objasnění obsahu tvrzení stěžovatelky je podporována rovněž okolnostmi dané trestní věci. Vedle mimořádně intimní povahy předmětného jednání, z něž logicky vyplývá snížená schopnost stěžovatelky jej toliko odosobněně popsat, jde o relativně nízký věk stěžovatelky, předpokládaná nezkušenost s trestním řízením, rozsah dané trestní věci (vedle značného množství potenciálních obětí rovněž časový rozsah údajného páchaní zvyšuje důležitost efektivního postupu státních orgánů) a konečně i osobu podezřelého, jehož vzdělání a důležitá veřejná funkce pochopitelně neopravňují vyšetřovací orgány překračovat platné právní normy upravující jejich postupy, ale zároveň v mezích jejich působnosti nemohou budít dojem příčiny jejich pasivity. Pro úplnost je vhodné poznamenat, že podezřelý k předmětnému pohlavnímu styku nic konkrétního neuvedl.

137. Dále považuje Ústavní soud za vhodné doplnit, že podle obsahu spisu se policejní orgán nepokusil ani zajistit elektronickou komunikaci, v níž stěžovatelka podezřelého konfrontovala s jeho chováním a požadovala jeho omluvu, ani vyslechnout tehdejší partnerku podezřelého, která stěžovatelce měla sdělit, že ví, co jí podezřelý provedl. Jde tedy rovněž o důkazy, které by mohly nejasný skutkový děj popisovat.

138. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud shledal, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení ústavního práva stěžovatelky na účinné vyšetřování, a tedy na ústavně konformní aplikaci ustanovení trestních předpisů týkajících se přípravné fáze trestního řízení, podle čl. 3 Úmluvy (viz bod 46). Proto Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu zrušil napadená rozhodnutí státních zastupitelství. Prvním nezbytným krokem k nápravě popsaných pochybení bude komplexně posoudit, zda si lze na základě již opatřených důkazů učinit jasno v otázce stěžovatelkou tvrzeného skutkového děje, a tento buď popsat a následně rozhodnout o jeho právní kvalifikaci, anebo nechat za tímto účelem doplnit dokazování. K takovému posouzení je podle Ústavního soudu příslušné zejména dozorové státní zastupitelství, jehož názory jsou v těchto ohledech klíčové a jemuž je činnost policie (včetně plnění konkrétních úkolů) podřízena. Proto Ústavní soud s ohledem na zásadu hospodárnosti trestního řízení zrušil toliko obě rozhodnutí orgánů státního zastupitelství. Ve znovu otevřeném stížnostním řízení bude rovněž úkolem obvodního státního zastupitelství konkrétněji reagovat na obsáhlé námítky uplatněné stěžovatelkou ve stížnosti proti usnesení policejního orgánu.

VIII.e

K tvrzenému porušení práv páté stěžovatelky

139. Pátá stěžovatelka při podání vysvětlení uvedla, že s podezřelým se prostřednictvím sociálních sítí seznámila v březnu 2016 a po několika dnech psaní si domluvili schůzku v B., kde bydlela. Když se v ranních hodinách vraceli unavení z návštěvy několika podniků, nabídla mu, že u ní může přespat, avšak s výslovným upozorněním, že to není pozvánka k sexu. Po ulehnutí do postele na ní začal podezřelý sahat a přemlouvat ji k pohlavnímu styku. Odstrkovala ho rukama i nohama a verbálně vyjadřovala nesouhlas. Podezřelý se na ni navaloval svým tělem. Tento jeho nátlak trval tak dlouho, až se stěžovatelka rozhodla jeho jednání strpět, protože už neměla sílu k odporu. Vzhledem k opilosti si stěžovatelka nevybavuje detaily (jak to proběhlo a co podezřelý dělal).

140. Policejní orgán dospěl k závěru, že stěžovatelka neměla zájem o pohlavní styk s podezřelým, ale ten na ni činil psychický nátlak, kterému podlehla. Nátlak ovšem neměl podobu naplňující skutkovou podstatu trestného činu znásilnění, neboť podezřelý neužil násilí či pohružky násilí a stěžovatelka se nenacházela ve stavu bezbrannosti.

141. Podle dozorového státního zastupitelství při takto zjištěném skutkovém stavu nelze mimo jakoukoliv rozumnou pochybnost dospět k závěru, že podezřelý násilím překonal vážně míněný odpor stěžovatelky a nemohl se domnívat, že přes počáteční odpor se stykem souhlasí. Případně mohl jednat v tzv. skutkovém omylu. Pocity zneužití mohly být u stěžovatelky vyvolány také zklamáním z pozdějšího vývoje vztahu s podezřelým. Provádění dalších důkazů by bylo nadbytečné, neboť nemohou přinést více informací.

142. S uvedenými závěry se plně ztotožnilo i dohledové státní zastupitelství.

143. Po zvážení výše uvedených okolností dospěl Ústavní soud k závěru, že napadenými rozhodnutími nedošlo k porušení stěžovatelčinych ústavních práv.

144. Orgánům činným v trestním řízení stěžovatelka vytýkala nesprávné hodnocení zjištěných skutkových okolností a nedostatečné (resp. žádné) prověřování stěžovatelčina tvrzení. Taková pochybení, která by měla mít vliv na výsledek řízení, Ústavní soud neshledal.

145. Z důkazního hlediska je situace stěžovatelky obdobná situaci první stěžovatelky. Ani v jednom případě nemůže být jejich tvrzení základem zahájení trestního stíhání, neboť dostatečně určitě nelíčí klíčové okamžiky tvrzeného útoku. Na rozdíl od čtvrté stěžovatelky, jejíž vyjádření bylo rovněž značně neurčité, však první a pátá stěžovatelka výslovně a opakovaně uvedly, že si na průběh klíčových okamžiků již nepamatují. Nelze tedy dospět k závěru, že by se podezřelý dopustil jakéhokoliv násilného jednání, kterým by si na stěžovatelce vynutil pohlavní styk. Pojem sahání či osahávání (navíc časově a fyziologicky nezařazený) nelze *a priori* chápat jako násilí, i když na něj stěžovatelka reagovala odstrkováním. Tím samozřejmě Ústavní soud nenaznačuje, že je takové chování právně přijatelné. Nenaplnuje však (bez bližšího určení) znaky skutkové podstaty znásilnění. Za zcela neurčitý (a k proběhlému pohlavnímu styku neurčitě vztažený) je třeba považovat i pojem „navalení tělem“. Časová i dějová neurčitost pak nedávají rovněž šanci posoudit, zda stěžovatelka byla ve stavu bezbrannosti (stěžovatelka jej doprovází zcela neurčitým tvrzením o nedostatku sil k odporu).

146. Lze tedy uzavřít, že ze stěžovatelčina popisu děje nelze dospět k natolik jednoznačnému poznání dané události, které by umožňovala dospět k závěru o naplnění všech znaků skutkové podstaty znásilnění. Jakkoliv nelze vyloučit, že tento důkazní stav je kromě únavy a opilosti způsoben rovněž vytěsněním zraňujícího jednání podezřelého, nemůže ani tato potencialita obrátit ve prospěch stěžovatelky zásady hodnocení důkazů v trestním řízení. Jinak řečeno, stěžovatelčino tvrzení důvodné podezření ze spáchání trestného činu ani nepotvrzuje, ale nevylučuje. Takový stav důkazní nouze je vždycky problematický a zanechává nejen účastníky, nýbrž i širší veřejnost ve stavu nežádoucí nejistoty. Ačkoliv z právního hlediska se neprokázání viny, jakožto právní fikce, kvalitativně rovná prokázání nevinu, z hlediska nepravých dopadů na zúčastněné osoby a potažmo celou společnost zanechává následky značně odlišné.

147. Nápravu stavu důkazní nouze přitom nelze očekávat ani od stěžovatelkou navrhovaného doplnění dokazování. Vzhledem k tomu, že stěžovatelka výslovně uvedla, že si detaily události nepamatuje „vzhledem k té situaci a stavu, ve kterém jsem se nacházela“, nelze od výsledku jejích přátel, kterým se po dlouhé době s událostí svěřila, očekávat znalost takových detailů. Jde-li o prokázání negativních následků události na stěžovatelce (včetně možných projevů traumatu), pak ty žádný z orgánů činných v trestním řízení nezpochybnil. Z toho důvodu mohly pro nadbytečnost odmítnout rovněž doplnění dokazování zprávou nebo výsledkem stěžovatelčina psychoterapeuta a znaleckým zkoumáním. Objeví-li se v budoucnu k průběhu daného večera jiné relevantní důkazy, bude samozřejmou povinností orgánů činných v trestním řízení se jejich obsahem zabývat, neboť odložení věci není postupem zakládajícím překážku věci rozhodnuté (viz bod 86).

148. Co se týče role znaleckého zkoumání při posuzování věrohodnosti jakékoliv výpovědi (*nota bene* objektivně neurčité), považuje Ústavní soud za nutné se závěrem vyjádřit k obsáhlé polemice stěžovatelek a orgánů činných v trestním řízení k užívání tohoto důkazního prostředku. Zkoumání věrohodnosti je podle Ústavního soudu vždy (a tedy i v případech sexualizovaného násilí) nanejvýš nepřímým důkazem s omezenou vypovídací hodnotou k posuzovanému skutku. Jde-li o posuzování věrohodnosti konkrétní výpovědi (tzv. specifické věrohodnosti), nepřisluší vůbec znalcům takovou otázku posuzovat. Posuzování obecné věrohodnosti má velmi omezenou využitelnost. Ústavnímu soudu je z jeho vlastní úřední činnosti známo, že drtivá většina osob (ať už domnělých pachatelů nebo obětí) dokáže prožité události uchovat v paměti a následně je přiměřeně reprodukovat. V tomto směru se tak využitelnost takového zkoumání omezuje na odhalení extrémních jevů, ať již neschopnosti lhát anebo snížené schopnosti vypovídat pravdivě (tzv. bájevá lhavost, ovšem i jí postižená osoba může v konkrétní věci vypovídat pravdivě). Ačkoliv hraje znalecké zkoumání nezastupitelnou roli pro diagnostiku osobností zúčastněných, jako důkazní prostředek k poznání skutkového děje trpí v České republice spíše deficitem alibistického nadužívání autority znalce. Představu, že v současné době dokáží znalci z oblasti psychologie bezpečně potvrdit pravdivost popisovaného skutkového děje, je nutné označit za nerealistickou. Ostatně kdyby tomu tak nebylo, nic by státům v boji s kriminalitou nebránilo reformovat podobu trestního řízení k nahrazení soudců znalci. Bohatá kazuistika dokládá, že znalci, na které navíc Česká republika neklade srovnatelné nároky stran přezkoumatelnosti jejich závěrů, nejsou při posuzování věrohodnosti výpovědí o nic méně náchylní k omylům než orgány činné v trestním řízení. Těm jediným tak zůstává legitimita (a povinnost) řádně vyhodnotit věrohodnost jednotlivých důkazů.

149. Z uvedených důvodů Ústavní soud nemohl ústavní stížnosti vyhovět, protože návrh na zrušení napadených rozhodnutí zamítl podle § 82 odst. 1 zákona o Ústavním soudu. Ústavní soud neshledal, že by orgány činné v trestním řízení neprovedly účinné vyšetřování hájitelného tvrzení páté stěžovatelky, zvolily v její věci nesprávný procesní postup nebo dokonce postup způsobující nadbytečnou sekundární viktimizaci, ústavně nekonformním způsobem aplikovaly ustanovení trestního zákona, anebo dospěly k závěrům, které by byly v extrémním rozporu s obsahem provedených důkazů (viz bod 46).

IX. Závěr

150. Ústavní soud si je vědom intenzivní a složité veřejné debaty, která k problematice sexualizovaného násilí probíhá. Ústavní soud se ze své role nemůže do této debaty zapojit jinak než pojmenováním ústavních zásad, kterých se její předmět nějak dotýká, a trváním na jejich dodržování. Jeho závěry nemohou být chápány jako politický apel, jímž se snad snaží do této debaty zasahovat. Nadto je třeba pamatovat, že předmětem projednávané věci bylo jediné konkrétní trestní řízení.

151. K samotnému trestnímu řízení Ústavní soud připomíná již zdůrazněný závěr o jeho trvajícím otevřenosti co do právního i skutkového výsledku. Ústavní soud nemohl (a jeho závěry tak nelze interpretovat) rozhodovat o povinnosti zahájit trestní stíhání podezřelého. Právo, jehož porušení v případě čtvrté stěžovatelky Ústavní soud shledal (práva na účinné vyšetřování), má především povahu nároku tzv. náležité péče (srov. např. bod 35 nálezu sp. zn. I. ÚS 1565/14), která souvisí s povinností státu vyvinout dostatečně kvalifikovanou snahu řádně uchopit a vyšetřit údajná závažná porušení lidských práv (a svůj postup přezkoumatelně odůvodnit). Nedostalo-li se stěžovatelce podle Ústavního soudu doposud takové péče v náležité míře, nelze z podstaty věci jakýkoliv výsledek trestního řízení předvídat. Zásah Ústavního soudu proto nelze chápat tak, jakoby se svou autoritou postavil na stranu stěžovatelky v jejím právním „spor“ s podezřelým. Jak v tomto nálezu na příslušných místech uvedl, je si Ústavní soud vědom skutkové a právní složitosti jednání, která byla předmětem hájitelných tvrzení všech stěžovatelek. Bez této složitosti by nejspíše mezi stěžovatelkami a státními orgány k žádné při ani nedošlo. Výsledné právní a skutkové posouzení předmětného jednání, stejně jako volba odpovídající procesní a hmotněprávní reakce na něj, je v rukou odborně kvalifikovaných orgánů činných v trestním řízení.

152. Ústavní soud zásadně nemohl přihlížet k výsledku souvisejícího trestního řízení a znění výsledných odsuzujících rozhodnutí (rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 22. 4. 2024, č. j. 67 To 60/2024-2284, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 3 ze dne 2. 11. 2023, č. j. 14 T 119/2022-1684), které mu stěžovatelky zaslaly, neboť ty se týkaly skutkově nebo právně odlišných situací. Ustálená judikatura Nejvyššího soudu, o kterou se opírají i uvedená odsuzující rozhodnutí, je Ústavnímu soudu známa z jeho úřední činnosti a byla podle jeho názoru (s výjimkou čtvrté stěžovatelky) dostatečně zohledněna orgány činnými v trestním řízení v rozhodnutích napadených ústavní stížností.

153. Lze tedy uzavřít, že v dané věci Ústavní soud shledal porušení ústavních práv čtvrté stěžovatelky, pročež s pokyny k nápravě zrušil rozhodnutí dozorového a dohledového státního zastupitelství. V případě ostatních čtyř stěžovatelek Ústavní soud neshledal, že by zásah do jejich ústavních práv dosahoval intenzity jejich porušení. Povaha institutu odložení trestní věci však ani v jejich případě nebrání jakémukoliv novému procesnímu vývoji.

154. Žádaly-li stěžovatelky o anonymizaci rozhodnutí Ústavního soudu, je třeba konstatovat, že k ní v trestních věcech dochází automaticky v souladu s rozhodnutím předsedy Ústavního soudu podle § 66 odst. 6 Kancelářského a spisového řádu Ústavního soudu (Org. 36/18).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

Jan Svatoň
předseda senátu